

Nr 173.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m.; given Stockholms slott den 19 mars 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag, föreslå riksdagen att dels godkänna härvid fogade förslag till

1) kungörelse om ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 416),

2) kungörelse om ändring i 1947 års allmänna familjepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 417),

3) kungörelse om ändring i 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 420) samt

4) kungörelse om ändring i 1947 års familjepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 421),

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

John Lingman.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I anslutning till förslag, som i annat sammanhang underställts riksdagens prövning, upptages i förevarande proposition förslag till ändringar i vissa pensionsreglementen, huvudsakligen avseende pensionsförmåner till personal å försvarets reservstater och innehavare av distriktsöverlärlartjänst samt avgångsålder för vissa militära beställningar. Vidare förordas anslutning till SPA-reglementet även av vissa hemvårdarinnestjänster, till vilkas avlönande statsbidrag ej utgår, samt övertagande av Svenska lärarinnornas pensionsförenings verksamhet. Därjämte framlägges förslag till pension åt vissa personer.

Förslag

till

kungörelse om ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 416).

Härigenom förordnas, att 1 § 1 mom., 7 § 2 mom., 14 § 2 mom., 15 § 4 mom., 30 § 1 mom. samt 35 § 2 mom. 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente den 30 juni 1947¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

1 §.

1 mom. Detta reglemente skall, med de undantag som angivas i 2 §, äga tillämpning å följande statstjänstemän, å vilka statens allmänna avlöningsreglemente, avlöningsreglementet för övningslärare eller polislönerreglementet äger tillämpning, nämligen:

a) innehavare av — — — beteckningen Cr.

Reglementet skall tillika äga tillämpning å innehavare av beställning å reservstat med beteckningen Rs, som är underkastad av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser angående försvarets reservstater.

7 §.

2 mom. För följande — — — angivna levnadsålder:

A. Ordinarie befattningar.

Lönegrad	Levnads- år	Lönegrad	Levnads- år
Ca 1—16	60	Ma 23 (löjtnant)	50
› 17—37	65	› 27	50
Co 1—25	65	› 30, 33	55
Ma 10, 11	50	› 37	60
› 14	55	Mo 1—15	60
› 16, 19	50	› 16—25	65
› 21	60	Coa 1	63
› 23 (förvaltare)	60	Cob 1	63

B. Extra ordinarie befattningar.

För beställningshavare å reservstat inträder pensionsåldern vid den i 4 mom. angivna tid efter det beställningshavaren uppnått den levnadsålder, som här ovan upptages för den lönegrad motsvarande beställningshavare å aktiv stat tillhör.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1 § 1 mom. 1950: 418, beträffande 7 § 2 mom. 1952: 423 och 1953: 331, beträffande 14 § 2 mom. 1951: 403 ävensom 1952: 423 och 742, beträffande 30 § 1 mom. 1949: 255 och 1953: 331 samt beträffande 35 § 2 mom. 1953: 331.

För här — — — års ålder.
 Utan hinder — — — riksdagens beslut.
 För ovan — — — särskild pensionsålder.

14 §.

2 mom. För befattning — — — inom lönegraden.

Löneklass	Begynnelseunderlag kronor
<i>Löneplan nr 1.</i>	
<i>Löneplan nr 2.</i>	
<i>Löneplan nr 3.</i>	
<i>Löneplan nr 4.</i>	

Såsom undantag — — — vid försvaret.

För beställning å reservstat utgör begynnelseunderlaget det belopp, som enligt första och andra styckena gäller för slutlöneklassen inom den lönegrad motsvarande beställning å aktiv stat tillhör.

15 §.

4 mom. Vid tjänstårsberäkning — — — särskild avgångstjänst.

Såsom inskränkning i vad i 1 och 2 mom. samt nästföregående stycke stadgats gäller, att av tid, varunder tjänsteman innehåft beställning å reservstat, må vid bestämmande av pensionsförmån enligt detta reglemente tillgodoräknas allenast tid för i beställningen fullgjord tjänstgöring, såframt ej Kungl. Maj:tt annat medgiver. Utan hinder härav må dock tid, varunder dylik beställning innehåfts, tillgodoräknas beställningshavare å reservstat, för vilken det för hel pension erforderliga antalet tjänstår utgör 25, till en fjärdedel och annan beställningshavare å reservstat till en tredjedel.

30 §.

Fjärde huvudtiteln.

1 mom. *Försvarsdepartementet, försvarets sjukvårdsstyrelse, armétygförvaltningen, arméintendenturförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, försvarsstaben, armén, marinen och flygvapnet.*

1. I fråga — — — pensionsålderns inträde.

2. Där i — — — beräknade beloppen.

3. Innehavare av beställning vid försvaret med lönegradsbeteckningen Ca, Co, Ma, Me eller Mo ävensom beställningshavare å reservstat må, oavsett stadgandena i 15 §, såsom tjänstår tillgodoräknas följande tid, nämligen
 a) innehavare av beställning med lönegradsbeteckningen Ma, Me eller Mo ävensom beställningshavare å reservstat tid, under vilken beställningshavaren efter fyllda 21 år innehåft med tjänstepensionsrätt icke förenad fast anställning såsom manskap vid försvaret, samt annan beställningshavare två tredjedelar av sådan tid;

b) beställningshavare, som — — — tjänstgöring vid försvaret.

Innehavare av beställning vid försvaret med lönegradsbeteckningen Ce — — — manskap vid försvaret.

Vid tjänstårsberäkning — — — till efterrättelse.

4. Ordinarie beställningshavare — — — Kungl. Maj:t stadgas.

Erhåller pensionstagare — — — anställningen upphör.

Har pensionstagare — — — främmande tjänst.

Där tjänstepension — — — två tredjedelar.

5. Där den, som åtnjuter tjänstepension eller tjänstelivränta för militär eller civilmilitär beställning å aktiv stat eller beställning å reservstat, samtidigt därmed åtnjuter eller dessförinnan kommit i åtnjutande av reservpension eller däremot svarande engångsbelopp, skall på Kungl. Maj:ts prövning bero, om och i vad mån av sådan anledning avdrag skall ske å de till tjänstepensionen hörande förmånerna eller å tjänstelivräntan.

6. I fråga — — — utfärda föreskrifter.

35 §.

Elfte huvudtiteln.

2 mom. Poliskåren i Boden.

Ordinarie och extra ordinarie manliga befattningshavare tillhörande lönegraden Ca 25, Ce 25 eller lägre lönegrad äro efter avgång från tjänsten med ålders- eller förtidspension pliktiga att inträda i poliskårens reserv och kvarstå i reserven intill fyllda 65 år, med skyldighet att tjänstgöra, då Kungl. Maj:t därom förordnar.

Därest pensionstagare — — — fjärde styckena.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1954, från och med vilken dag vad i tidigare av Kungl. Maj:t utfärdad författning eller föreskrift finnes stridande mot reglementet i dess ändrade lydelse upphör att gälla, såvitt angår beställningshavare, å vilken reglementet i den ändrade lydelsen erhåller tillämpning.

Förslag

till

kungörelse om ändring i 1947 års allmänna familjepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 417).

Härigenom förordnas, att 9 § 2 mom., 10 § och 19 § 1 mom. 1947 års allmänna familjepensionsreglemente den 30 juni 1947¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

9 §.

2 mom. För befattning — — — inom lönegraden.

Löneklass	Familjepensionsunderlag kronor
	<i>Löneplan nr 1.</i>
	<i>Löneplan nr 2.</i>
	<i>Löneplan nr 3.</i>
	<i>Löneplan nr 4.</i>

För beställning å reservstat utgör familjepensionsunderlaget det belopp, som enligt första stycket gäller för slutlöneklassen inom den lönegrad motsvarande beställning å aktiv stat tillhör.

10 §.

Såsom *tjänstår* räknas vid bestämmande av familjepension

a) tid, som må tillgodoräknas såsom tjänstår enligt 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente; dock må för den som vid sin död innehade beställning å reservstat eller dessförinnan avgått med rätt till pension från sådan beställning tiden för reservstatsanställningen, oavsett vad därom stadgas i tjänstepensionsreglementet, vid bestämmande av familjepension för reservstatsbeställningen tillgodoräknas i sin helhet;

b) tid, som må tillgodoräknas såsom tjänstår enligt familjepensionsreglementet — — — åtnjöt förtidspension.

Därest det — — — tjänstepensionsreglemente avses.

19 §.

Fjärde huvudtiteln.

1 mom. *Armétygförvaltningen, arméintendenturförvaltningen och armén.*
Där avliden — — — beräknade familjepensionstalen.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1954.

¹ Senaste lydelse av 9 § 2 mom., se 1951:404 ävensom 1952:424 och 743.

F ö r s l a g

till

kungörelse om ändring i 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 420).

Härigenom förordnas, *dels* att 1 § 1 mom., 3 § 1 mom., 4 och 5 §§, 8 § 1 mom., 10 § 2 mom., 11 §, 18 § 1 mom., 19 § 1 och 2 mom. samt 22 § 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att i reglementet skola införas två nya paragrafer, den ena, betecknad 7 a §, närmast före 8 § och den andra, betecknad 17 a §, närmast före fjärde avdelningen av följande lydelse, *dels* ock att tredje avdelningen i reglementet skall uppdelas på två kapitel med nedan angivna rubriker, det första omfattande 7 a—17 §§ och det andra omfattande 17 a §.

1 §.

1 mom. Detta reglemente äger tillämpning å befattningshavare (lärare), som äro underkastade avlöningsreglementet för folkskolan och innehava anställning i lönegrad med beteckningen Ca, Cb eller Ce.

3 §.

1 mom. Fråga om rätt att komma i åtnjutande av tjänstepension eller tjänstelivränta enligt detta reglemente prövas

a) i fall som avses i 4 § 3 mom., 8 § 2 mom. och 17 a § 2 mom. tredje stycket av Kungl. Maj:t; samt

b) i andra fall av statens pensionsanstalt.

Pension eller — — — statens pensionsanstalt.

4 §.

1 mom. Såframt ej — — — därest han

a) i fråga om befattningshavare, som avses i 3 avd. 1 kap., uppnått en levnadsålder, som motsvarar den övre gränsen av den i 5 § omförmälda, för honom gällande pensioneringsperioden;

b) till följd — — — sin befattning.

Finner i fall, varom under b) och c) här ovan förmäles, statens pensionsanstalt anledning antaga, att i 3 avd. 1 kap. avsedd befattningshavare kan tjänstgöra i sådan annan befattning, till vilken han må vara pliktig att låta förflytta sig, skall frågan, huruvida förflyttning lämpligen bör ske, underställas skolöverstyrelsens prövning.

2 mom. Därest det ur tjänstesynpunkt finnes önskvärt, att ordinarie befattningshavare, som avses i 3 avd. 1 kap., efter uppnåendet av den för honom gällande pensioneringsperiodens övre gräns tages i anspråk för fullgörande av arbetsuppgifter, som ålegat honom i hans senast innehavda befattning, må medgivande kunna lämnas honom att kvarstå i tjänst under ytterligare högst två år, dock allenast så länge han är fullt tjänstduglig.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1 § 1 mom. och 10 § 2 mom. 1948:593, beträffande 4 och 5 §§ ävensom 8 § 1 mom. 1951:342 samt beträffande 11 § 1951:342 och 1952:744.

Fråga om dylikt medgivande prövas av Kungl. Maj:t. Vad nu stadgats skall äga motsvarande tillämpning i fråga om bibehållande i tjänst av extra ordinarie befattningshavare efter utgången av pensioneringsperioden.

3 mom. Befinnes i 3 avd. 1 kap. avsedd ordinarie befattningshavare, för vilken högst fem år återstå till uppnåendet av pensioneringsperiodens nedre gräns, urståndsatt att på tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänståligganden och är ej sådant fall för handen, varom i 1 mom. första stycket sägs, må Kungl. Maj:t förklara honom skyldig att avgå och entlediga honom.

Befattningshavare, som — — — samt entledigas.

4 mom. Ordinarie befattningshavare, som avses i 3 avd. 1 kap., må, därest han uppnått den för honom gällande pensioneringsperiodens nedre gräns, av den myndighet, som äger att från tjänsten avskeda, förklaras skyldig att avgå från tjänsten och entledigas, därest han befunnits icke kunna på tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänståligganden eller hans bibehållande i tjänst på grund av arbetsuppgifternas särskilda art anses innebära risk för hans eller andras säkerhet eller hälsa. Detsamma skall gälla, därest hans avgång finnes önskvärd i samband med genomförande av omorganisation, berörande hans tjänsteställe, eller rationalisering av arbetsförhållandena därstädes.

5 §.

För befattning, som avses i 3 avd. 1 kap., gäller den pensioneringsperiod, som av Kungl. Maj:t för befattningen fastställts. Avgång under pensioneringsperioden må äga rum endast vid utgången av redovisningsår, därest icke avgången påkallas av nedsatt arbetsförmåga eller den myndighet, som äger att från befattningen entlediga, eljest finner skäl medgiva att avgången sker under redovisningsåret.

Har i 3 avd. 1 kap. avsedd ordinarie befattningshavare utan något sitt förvållande förflyttats till befattning, för vilken gäller annan pensioneringsperiod än den för hans tidigare befattning stadgade, skall dock den nya pensioneringsperioden icke tillämpas å honom, såframt han icke inom viss, av Kungl. Maj:t bestämd tid anmäler sin önskan om tillämpning beträffande honom av pensioneringsperioden för den nya befattningen.

Pensioneringsperioderna omfatta — — — blivit bestämd.

3 avd. Om tjänstepension.

1 kap. Befattningshavare i allmänhet.

Gemensamma bestämmelser.

7 a §.

Bestämmelserna i detta kapitel äga tillämpning å i reglementet avsedda befattningshavare med undantag av distriktsöverlärare.

8 §.

1 mom. Rätt att vid avgång från befattningen komma i åtnjutande av tjänstepension tillkommer befattningshavare,

a) därest han — — — avgå (*sjukpension*).

Härvid iakttages — — — en pension.

10 §.

2 mom. För ordinarie befattningshavare, vilken antingen utan något sitt förvällande förflyttats till befattning i lägre lönegrad eller ock förflyttats till befattning i samma lönegrad och därefter enligt stadgande i 13 § 4 mom. andra stycket avlöningsreglementet för folkskolan äger åtnjuta lön enligt där angiven löneklass, må grundbeloppet av tjänstepension icke understiga det belopp, vartill det skulle hava beräknats, därest förflyttningen icke ägt rum.

I fråga om grundbeloppet av tjänstepension för befattningshavare, vilken efter frånträdande av distriktsöverlärarbefattning kvarstår vid distriktsöverlärarens tjänstepensionsrätt, skall iakttagas vad därom i 17 a § 6 mom. andra stycket stadgas.

11 §.

1 mom. Såsom *tjänstepensionsunderlag* — — — lägre avdrag.

Har den — — — förenad anställning.

2 mom. Begynnelseunderlaget utgör, där ej annat följer av vad i 3 mom. stadgas, det belopp, som här nedan angives för den slutlöneklass å löneplan nr 1 vederbörande lönegrad omfattar.

Löneklass	Begynnelseunderlag kronor

3 mom. För lärare — — — 4 476 kronor.

2 kap. Distriktsöverlärare.

17 a §.

1 mom. Bestämmelserna i detta kapitel äga tillämpning å distriktsöverlärare.

2 mom. Distriktsöverlärare äger rätt att vid avgång från distriktsöverlärarbefattningen, under förutsättning att han då jämväl är berättigad till tjänstepension för ordinarie folkskolläraryrkesbefattning, komma i åtnjutande av tjänstepension (*överlärarpension*)

a) i fall, som avses i 4 § 1 mom. första stycket b) eller c) eller i 4 § 3 mom. andra stycket; samt

b) därest — utan att sådant fall är för handen som avses under a) ovan — distriktsöverlärarförordnandet utlöper och av annan anledning än av befattningshavaren därom uttryckt önskan icke efterföljes av förnyat förordnande.

Där avgång sker samtidigt från båda befattningarna må allenast *en* tjänstepension utgå.

Distriktsöverlärare, vars förordnande efter det han uppnått en levnadsålder av 60 år på av honom uttryckt önskan upphäves innan rätt till tjänstepension för den ordinarie folkskolläraryrkesbefattningen inträtt, må kunna av Kungl. Maj:t medgivas rätt att komma i åtnjutande av överlärarpension, därest avgången finnes icke vara stridande mot det allmännas intresse och under förutsättning tillika att han vid frånträdande av utövningen av folkskolläraryrkesbefattningen kunde tillgodoräkna sig så stort antal tjänstår att detta utökat med den tid han innehaft distriktsöverlärarbefattning uppgår till minst 30 år.

Bestämmelserna i nästföregående stycke skola äga tillämpning även i fall, då förnyat distriktsöverlärarförordnande icke meddelas på grund av att distriktsöverläraren därom uttryckt önskan.

3 mom. I fråga om grundbeloppet av överlärarpension gäller vad nedan i 4 och 5 mom. stadgas. I övrigt skola föreskrifterna i 9 och 17 §§ äga motsvarande tillämpning.

4 mom. Grundbeloppet för år räknat av överlärarpension motsvarar

a) där distriktsöverlärarbefattningen innehafts minst 12 år eller avgången är föranledd av olycksfall i tjänsten, det för befattningen gällande begynnelse- respektive slutunderlaget (grundbelopp av *hel* pension); samt

b) eljest begynnelse- respektive slutunderlaget, minskat med 1/160 för varje full fjärdedel av år, varmed tjänstetiden understiger 12 år, dock med högst 24/160 (grundbelopp av *avkortad* pension).

Vid grundbeloppets beräkning skall dock på sätt nedan angives hänsyn tagas till tjänstepensionsunderlaget för den av distriktsöverläraren innehavda folkskolläraryrbesättningen samt, i förekommande fall, till tjänstepensionsunderlaget för distriktsöverlärarbefattning, som han innehaft vid tillträdet av den, från vilken avgången sker. Grundbeloppet må icke understiga det belopp, vartill det skulle hava beräknats, om distriktsöverläraren intill tiden för avgången innehaft allenast folkskolläraryrbesättningen eller kvarstått i den tidigare distriktsöverlärarbefattningen samt det för ifrågakvarande folkskolläraryr- respektive distriktsöverlärarbefattning gällande tjänstepensionsunderlaget varit ökat med halva skillnaden mellan detta underlag och underlaget för den distriktsöverlärarbefattning, från vilken avgången sker. Dylig ökning må dock äga rum endast om tjänstepensionsunderlaget för sistnämnda distriktsöverlärarbefattning är det större underlaget.

Har för distriktsöverlärarbefattning ändring skett beträffande tjänstepensionsunderlag, må grundbeloppet av överlärarpension för den som omedelbart före ändringen innehade befattningen likväl icke understiga det belopp, vartill det skulle hava beräknats, därest ändringen icke ägt rum.

Där befattningshavare, som samtidigt avgår från distriktsöverlärarbefattning och ordinarie folkskolläraryrbesättning, på grund av bestämmelsen i 2 mom. andra stycket äger komma i åtnjutande av endast *en* pension, skall dennas grundbelopp motsvara det högsta av de för de särskilda befattningarna beräknade grundbeloppen.

Vad i 10 § 4 mom. stadgas skall lända till efterrättelse jämväl där pension fastställes enligt bestämmelserna i denna paragraf.

5 mom. Såsom *tjänstepensionsunderlag* för distriktsöverlärarbefattning skall vid bestämmandet av tjänstepension för tiden intill den månad varunder pensionstagaren uppnår 67 års ålder tillämpas det belopp (*begynnelseunderlag*), som enligt 11 § 2 mom. gäller för den löneklass vederbörande lönegrad omfattar, samt för tiden därefter det belopp (*slutunderlag*), som erhålles genom minskning av begynnelseunderlaget med 792 kronor, såframt ej Kungl. Maj:t i särskilt fall förordnar om lägre avdrag.

6 mom. Återgå distriktsöverlärare till ordinarie folkskolläraryrbesättning, skall i tjänstepensionshänseende gälla vad för sistnämnda befattning finnes stadgat.

Har med tjänstepensionsrätt förenad distriktsöverlärarbefattning innehafts under minst 12 år i oavbruten följd, äger dock befattningshavaren kvarstå vid distriktsöverlärarens tjänstepensionsrätt. I sådant fall skall med avseende å den tjänstepension, vartill han må bliva berättigad, iakttagas, att pensionens grundbelopp icke må understiga det belopp, vartill det skulle hava bestämts, om han intill avgången ur tjänst alltjämt innehaft den frånträdda distriktsöverlärarbefattningen.

18 §.

1 mom. Den som — — — folkpensionering (förtidslivränta).

Såsom förutsättning — — — nyss sagts.

Där befattningshavare — — — en tjänstelivränta.

Avgår distriktsöverlärare samtidigt från distriktsöverlärarbefattning och ordinarie folkskolläraryrke, må likaledes allenast en tjänstelivränta utgå.

19 §.

1 mom. Beloppet för — — — 20 §.

Härvid iakttages — — — om förtidspension;

b) att tid, under vilken befattningshavaren icke innehaft med tjänstepensionsrätt förenad befattning och för vilken han icke enligt vad därom särskilt stadgats bidragit till tjänstepensioneringen, vid tjänstårsberäkning i intet fall må tagas i betraktande till större del än två tredjedelar; samt

c) att såsom tjänstår för den, som avgått från distriktsöverlärarbefattning, må tagas i betraktande allenast tid, under vilken nämnda befattning innehaft i oavbruten följd före avgången.

2 mom. Vad i 9 § 3 mom., 10 § 2 och 3 mom. samt 17 a § 4 mom. andra, tredje och fjärde styckena ävensom 6 mom. stadgas om tjänstepension och tjänstepensions grundbelopp skall äga motsvarande tillämpning i fråga om tjänstelivränta.

22 §.

Befattningshavare, å vilken reglementet erhåller tillämpning, skall vara pliktig att underkasta sig ändrade bestämmelser i de hänseenden, om vilka i reglementet förmäles. Ordinarie befattningshavare är likväl icke skyldig underkasta sig ändring i föreskrifterna i 11 § 2 och 3 mom. samt 17 a § 5 mom. om beloppet av tjänstepensionsunderlag, i 13—15 §§ och 17 a § 4 mom. första stycket om bestämmande av tjänstepensions grundbelopp eller i 17 § om rörligt tillägg, dock skall sådan befattningshavare vara pliktig att, därest de allmänna levnadskostnaderna nedgå med tio procent eller mera i förhållande till 100/110 av levnadskostnaderna i mars 1946, efter prövning av Kungl. Maj:t och riksdagen vidkännas minskning med högst fem procent av grundbeloppet av tjänstepension eller beloppet av tjänstelivränta.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1954, från och med vilken dag vad i tidigare av Kungl. Maj:t utfärdad författning eller föreskrift finnes stridande mot reglementet i dess ändrade lydelse skall upphöra att gälla, såvitt avser den å vilken reglementet i den ändrade lydelsen erhåller tillämpning.

Förslag

till

kungörelse om ändring i 1947 års familjepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 421).

Härigenom förordnas, *dels* att 1 § 1 mom., 3 §, 5 § 1 mom., 8 § 2 mom., 9 § 2 och 3 mom. samt 13 § 2 mom. 1947 års familjepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att i reglementet skall närmast före tredje avdelningen införas en ny paragraf, betecknad 11 a §, av följande lydelse, *dels ock* att andra avdelningen i reglementet skall uppdelas på två kapitel med nedan angivna rubriker, det första omfattande 5—11 §§ och det andra omfattande 11 a §.

1 §.

1 mom. Detta reglemente — — — tjänstepensionsreglemente; samt c) den som, efter att på grund av stadgandet under a) här ovan hava blivit underkastad detta reglemente, avgått från sin befattning utan rätt att komma i åtnjutande av pension varom under b) förmåles, under förutsättning att befattningshavaren under sammanlagt minst tre år före avgången innehaft anställning, som vid nämnda tidpunkt varit förenad med tjänstepensionsrätt, varom i 2 mom. tredje stycket här nedan förmåles.

Bestämmelsen under — — — nyss sagts.

3 §.

Innehade avliden — — — sammanträffande förmåner.

Efter den — — — familjelivränta utgå.

Där avliden befattningshavare vid frånfallet innehade familjepensionsrätt enligt reglementet såväl för distriktsöverlärarbefattning som för ordinarie folkskolläraryrkesbefattning, må, oavsett bestämmelsen i första stycket, endast en familjepension eller en familjelivränta utgå.

2 avd. Om familjepension.

1 kap. Befattningshavare i allmänhet.

Gemensamma bestämmelser.

5 §.

1 mom. Familjepension enligt bestämmelserna i detta kapitel tillkommer efterlevande till annan befattningshavare än distriktsöverlärare under förutsättning att befattningshavaren vid sin död kvarstod i sin befattning eller åtnjöt eller ägde rätt att komma i åtnjutande av pension enligt 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1 § 1 mom. 1949: 260, beträffande 8 § 2 mom. 1948: 594, beträffande 9 § 2 och 3 mom. 1952: 745 samt beträffande 13 § 2 mom. 1951: 343.

8 §.

2 mom. I fråga om ordinarie befattningshavare, vilken antingen utan något sitt förvällande förflyttats till befattning i lägre lönegrad eller ock förflyttats till befattning i samma lönegrad och därefter enligt stadgande i 13 § 4 mom. andra stycket avlöningsreglementet för folkskolan äger åtnjuta lön enligt där angiven löneklass, må familjepensionstalet icke understiga det belopp, vartill det skulle hava beräknats, därest förflyttningen icke ägt rum.

I fråga om familjepensionstalet beträffande befattningshavare, vilken efter frånträdande av distriktsöverlärarbefattning kvarstår vid distriktsöverlärarens familjepensionsrätt, skall iakttagas vad därom i 11 a § 4 mom. stadgas.

9 §.

2 mom. Familjepensionsunderlaget utgör, där ej annat följer av vad i 3 mom. stadgas, det belopp, som här nedan angives för den slutlöneklass å löneplan nr 1 vederbörande lönegrad omfattar.

Löneklass	Familjepensionsunderlag kronor
-----	-----

3 mom. För lärare — — — 1 908 kronor.

2 kap. Distriktsöverlärare.

11 a §.

1 mom. Familjepension enligt bestämmelserna i detta kapitel tillkommer efterlevande till distriktsöverlärare, som vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt eller ägde rätt att komma i åtnjutande av överlärarpension enligt 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan.

2 mom. Beträffande familjepension åt efterlevande till distriktsöverlärare skola bestämmelserna i 6—8 §§ samt 10 och 11 §§ i tillämpliga delar äga motsvarande tillämpning.

Härvid skall likväl iakttagas,

a) att i stället för vad i 10 § a) sägs skall gälla, att såsom tjänstår må tillgodoräknas tid, som vid tillämpning av de i 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan för befattningshavare i allmänhet meddelade bestämmelserna rörande tjänstårsberäkning må tillgodoräknas såsom tjänstår; samt

b) att såsom pensioneringsperiod skall räknas tiden från utgången av det redovisningsår, varunder befattningshavaren uppnått eller skulle hava uppnått 65 års ålder, till utgången av det redovisningsår, varunder han uppnått eller skulle hava uppnått 66 års ålder.

Har för distriktsöverlärarbefattning ändring skett beträffande familjepensionsunderlag, må familjepensionstalet i fråga om den, som omedelbart före ändringen innehade befattningen, likväl icke understiga det belopp, vartill det skulle hava beräknats, därest ändringen icke ägt rum.

3 mom. För distriktsöverlärarbefattning skall tillämpas det familjepensionsunderlag som enligt 9 § 2 mom. gäller för den löneklass vederbörande lönegrad omfattar.

4 mom. Där den som innehåft med tjänstepensionsrätt förenad distriktsöverlärarbefattning under minst 12 år i oavbruten följd, på sätt i 17 a §

6 mom. andra stycket 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan sägs, kvarstår vid distriktsöverlärarens tjänstepensionsrätt, skall han jämväl kvarstå vid distriktsöverlärarens familjepensionsrätt. I sådant fall skall med avseende å den familjepension, vartill rätt må föreligga efter befattningshavarens frånfälle, iakttagas, att familjepensionstalet icke må understiga det tal, vartill det skulle hava bestämts, om han intill dödsfallet eller avgången ur tjänst alltjämt innehafte den frånträdde distriktsöverlärarbefattningen.

13 §.

2 mom. Familjepensionstalet för — — — berörda utökning.

I fråga om beräkning av tjänstår samt tid för pensioneringsperiodens inträde för distriktsöverlärare skola härvid stadgandena i 11 a § 2 mom. andra stycket lända till efterrättelse.

Vid beräkning — — — två tredjedelar.

I övrigt — — — motsvarande tillämpning.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1954.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 mars
1954.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för civildepartementet, statsrådet Lingman, *vissa pensionsfrågor* och anför därvid följande.

**I. Ändringar i gällande pensionsförfattningar, föranledda av löne-
regleringar m. m.**

De förslag till löne regleringar m. m. för vissa befattningshavare, som i skilda sammanhang förelagts årets riksdag, påkallar ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, motsvarande reglementen för folkskolan samt SPA-reglementet. Även i övrigt har fråga uppkommit om ändringar i reglementena.

Personal å försvarets reservstater.

I prop. 1954:107 har framlagts förslag till löne- och pensionsreglering för personal å försvarets reservstater. Enligt förslaget skall reservstatspersonalens pensionsförmåner bestämmas med tillämpning av pensionsunderlag, gällande för motsvarande personal på aktiv stat, och även i övrigt utformas i nära anslutning till vad som gäller beträffande den aktiva personalen. Härför förutsättes, att för reservstatspersonalen gällande pensionsbestämmelser utbrytes ur 1941 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen och i stället inordnas under 1947 års motsvarande reglementen. I nämnda proposition lämnas en redogörelse för de ändringar, som i anledning härav bör vidtagas i sistnämnda reglementen, men förslag till ändringsförfattningar har icke genom propositionen underställts riksdagen, enär vid propositionens avlåtande kunde förutses, att ytterligare ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen skulle komma att aktualiseras.

I förevarande sammanhang torde böra utverkas riksdagens godkännande av förslag till de ändringar i dessa reglementen, som påkallas av reservstatspersonalens inordnande under reglementena. I fråga om motiveringen för ändringsförslagen torde jag få hänvisa till nyssnämnda proposition.

Ändrade pensionsåldrar för vissa beställningar vid försvaret m. m.

Gällande bestämmelser rörande avgångsålder för militära och civilmilitära beställningar finnes innefattade i 7 § 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente. Enligt dessa bestämmelser inträder pensionsåldern i princip vid en fix levnadsålder, som — efter vad närmare framgår av en i paragrafen intagen sammanställning — växlar allt efter den lönegrad beställningen tillhör. Undantag från de generella reglerna har emellertid på förslag av Kungl. Maj:t beslutats av riksdagen beträffande åtskilliga beställningar. Dessa undantag är redovisade i den pensionsåldersförteckning, som är fogad som bilaga A till kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 691) med föreskrifter rörande tillämpning av 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen.

I skrivelse den 19 februari 1954 har *försvarets civilförvaltning*, efter hörande av chefen för försvarsstaben och försvarsgrenscheferna, gjort framställning om fastställande av särskild pensionsålder för ytterligare ett antal militära och civilmilitära beställningar.

Med framställningen åsyftas i första hand, att en pensionsålder av 60 år skall fastställas dels för chefen för försvarshögskolan och viss överste vid arméstaben, som båda tillhör lönegrad Mo 15 och således enligt de allmänna stadgandena i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente har en pensionsålder av 65 år, dels ock för ett antal beställningshavare vid armén och marinen, som med stöd av riksdagens i 1952 års statsverksproposition (bilaga 2) inhämtade bemyndigande från och med den 1 juli 1952 uppflyttats från lönegrad Ma 12 (nuvarande Ma 37) till lönegrad Mo 13 eller lönegrad Mo 14 och därigenom fått pensionsåldern höjd från högst 60 till 65 år.

Enligt beslut vid 1953 års riksdag (prop. 1953: 165) finnes från och med den 1 juli 1953 å försvarets stater upptagna beställningar såsom förste tygverkmästare, tygverkmästare, förste tyghantverkare och tyghantverkare vid armén samt förste verkmästare, verkmästare, förrådsförvaltare, förste mästare och mästare vid flygvapnet. Med hänsyn till att dessa beställningar är hänförliga till lönegrader med beteckningen Ca och lägst numret 17 har för dem enligt de allmänna stadgandena i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente kommit att gälla en pensionsålder av 65 år. För tidigare förefintliga motsvarande beställningar var emellertid pensionsåldern högst 63 år. Försvarets civilförvaltning har i nyssnämnda framställning uttalat, att de arbetsuppgifter, för vilka de nytillkomna beställningarna är avsedda, synes vara av sådant slag, att en pensionsålder av 65 år är alltför hög. Ämbetsverket förordar därför, att pensionsåldern i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gällt för de tidigare motsvarande beställningarna fast-

ställes till 63 år för beställningarna såsom förste tygverkmästare, tygverkmästare och förste tyghantverkare samt till 60 år för övriga beställningar. För tygskrivare bör enligt civilförvaltningens mening, utan hinder av den vid 1952 års riksdag (prop. 1952: 241) beslutade uppflyttningen från lönegrad Ca 16 till lönegrad Ca 19, få tillämpas samma pensionsålder som hittills eller således 60 år.

I skrivelse den 17 april 1953 har *chefen för armén* hemställt, att pensionsåldern för den enligt beslut vid 1952 års riksdag (prop. 1952: 120) från och med den 1 juli 1952 inrättade beställningen såsom musikinspektör vid Svea livgarde måtte höjas från 55 år till 58 år.

Försvarets civilförvaltning uttalar, att det enligt ämbetsverkets uppfattning icke bör ifrågakomma att välja en pensionsålder, som eljest icke förekommer inom försvarets område, och förordar i anslutning härtill, att för musikinspektören fastställs en pensionsålder av 60 år. *Statskontoret* finner prövningen av förevarande fråga böra anstå tills vidare i avbidan på en allmän omprövning av de militära pensionsåldrarna. Därest för musikinspektören likväl skulle anses böra fastställas högre pensionsålder än den som gäller för musikdirektörerna vid försvaret, bör enligt statskontorets bedömning en pensionsålder av 60 år i första hand väljas.

Vad först angår försvarets civilförvaltnings förslag i fråga om vissa högre militära beställningar innebär detta, att en pensionsålder av 60 år skulle komma att gälla för samtliga beställningar i lönegrader med beteckningen Mo och högst numret 15 utom marinöverintendenten, för vilken pensionsåldern inträder först vid 65 års ålder. Jag anser mig kunna biträda detta förslag i avbidan på en allmän omprövning av de militära pensionsåldrarna. Erforderlig ändring av nuvarande bestämmelser i ämnet synes lämpligen böra ske i den formen, att i tjänstepensionsreglementet pensionsåldern för beställningar i lönegrader med beteckningen Mo och högst numret 15 anges till 60 år. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att beträffande marinöverintendenten, som förutsättes skola behålla sin nuvarande pensionsålder, besluta om undantag från den sålunda förordade generella regeln.

Även civilförvaltningens förslag rörande pensionsåldern för de i det föregående nämnda beställningar, som uppflyttats i lönegrad enligt förslag i prop. 1953: 165, anser jag mig kunna godtaga. Likaså biträder jag ämbetsverkets förslag beträffande pensionsåldern för tygskrivare.

Den av *chefen för armén* aktualiserade frågan om pensionsåldern för beställningen såsom musikinspektör vid Svea livgarde synes mig böra upptagas till prövning redan nu. Med hänsyn till beskaffenheten av de uppgifter, för vilka musikinspektören är avsedd, förordar jag i likhet med statskontoret och försvarets civilförvaltning, att pensionsåldern fastställs till 60 år.

Vid bifall till mina i det föregående avgivna förslag till ändrade pensionsåldrar för vissa beställningar vid försvaret påfordras — förutom den av

mig förut förordade jämkningen i de allmänna stadgandena rörande avgångsåldrar för sådana beställningar — vissa ändringar i den vid förenämnda kungörelse den 30 juni 1947 (nr 691) såsom bilaga A fogade åldersförteckningen.

Jag torde i detta sammanhang få erinra, att i prop. 1954: 109 föreslagits bl. a. en uppdelning av arméförvaltningen på två ämbetsverk, armétygförvaltningen och arméintendenturförvaltningen. Bifalles detta förslag, bör vissa redaktionella ändringar vidtagas i rubrikerna till 30 § 1 mom. 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente och 19 § 1 mom. 1947 års allmänna familjepensionsreglemente.

Polispersonal.

I prop. 1954: 75 har Kungl. Maj:t på min föredragning underställt riksdagen förslag till lönegradsplacering och övriga avlöningsvillkor för rikets polispersonal. Förslagen innebär bl. a., att såväl statligt som kommunalt anställd polispersonal i högst kommissaries grad skall från och med den 1 juli 1954 inordnas under ett särskilt av Kungl. Maj:t utfärdat polislöne-reglemente. För polispersonal, som innehar pensionsberättigande tjänst, avses skola tillämpas lönegrader med beteckningen Ca eller Ce. Vidare har i proposition till årets riksdag på föredragning av chefen för inrikesdepartementet upptagits fråga om vissa ändringar i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket. Med ändringarna åsyftas bl. a., att extra ordinarie befattningshavare, som anställts för landstingsområde eller i polisdistrikt, bestående helt eller delvis av annan kommun än stad eller köping, skall — i likhet med vad som redan gäller beträffande motsvarande ordinarie befattningshavare — kunna pensionsförsäkras i statsanstalt.

Vid bifall till vad i nämnda propositioner föreslagits blir det erforderligt med vissa ändringar i de statliga pensionsreglementen, som äger tillämpning å här avsedd polispersonal.

Det förutsatta överförandet av statligt anställd polispersonal från statens allmänna avlöningsreglemente till ett särskilt polislönereglemente föranleder sålunda, att i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente bör anges, att reglementet äger tillämpning å statlig tjänsteman, som är underkastad sistnämnda lönereglemente och innehar tjänst i lönegrad Ca eller Ce. I och med att denna ändring vidtages i tjänstepensionsreglementet är 1947 års allmänna familjepensionsreglemente även efter löneregleringens genomförande tillämpligt å ifrågavarande personal utan att härför erfordras särskild föreskrift. Med hänsyn till att för poliskommissarie vid poliskåren i Boden förutsattes skola tillämpas högre lönegrad än den nu gällande påkallas vidare en ändring av formell natur i de i tjänstepensionsreglementet intagna särskilda bestämmelserna om skyldighet för personal tillhörande sagda poliskår att inträda i kårens reserv m. m. I fråga om pensioneringsperioder ankommer på Kungl. Maj:t att meddela beslut.

Pensionsrätt enligt SPA-reglementet i dess nuvarande lydelse är i vad avser den kommunala polispersonalen förbehållen ordinarie befattningshavare, vilken anställts för landstingsområde eller i polisdistrikt som nyss sagts. Med hänsyn till den avsedda omläggningen av nämnda personals löneförhållanden bör pensionsrätten för framtiden avse sådan i det föregående angiven ordinarie befattningshavare, som är underkastad polislöne-reglementet, samt motsvarande extra ordinarie befattningshavare. Härför förutsättes vissa ändringar i 39 § reglementet.

Vissa befattningshavare vid seminariet för huslig utbildning i Umeå.

I årets statsverksproposition (VIII ht, p. 191) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Bidrag till seminariet för huslig utbildning i Umeå för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 110 000 kronor. Förslaget innebär bl. a., att de statsbidragsgrunder, som nu gäller för fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, ävensom de statliga avlöningsreglementena skall göras tillämpliga även på seminariet i Umeå. I prop. 1954: 125 har jag förordat, att lönegradsplaceringen för vissa uppräknade tjänster vid seminariet i Umeå skall vara densamma som för motsvarande tjänster vid fackskolan i Uppsala. I annat sammanhang denna dag har jag förordat, att vid bifall till dessa förslag bör av nämnda tjänster allenast rektorstjänsten vid seminariet inordnas under statens allmänna avlöningsreglemente, medan för fackläartjänster bör gälla avlöningsreglementet för övningslärare.

Enligt SPA-reglementets nuvarande lydelse tillhör nämnda befattningshavare vid seminariet reglementets tillämpningsområde såsom innehavare av befattningar inordnade under grupp B, d. v. s. befattningar som anslutes till statens pensionsanstalt först efter särskild reglering av löne- och anställningsvillkoren. Motsvarande befattningshavare vid fackskolan i Uppsala tillhör däremot grupp A i reglementet och äger följaktligen erhålla delaktighet i anstalten utan att någon dylik reglering företages.

Vid ett inordnande av här avsedda befattningshavare vid seminariet under statliga avlöningsbestämmelser synes mig nuvarande system för befattningarnas reglering i pensionsanstalten böra frångås och pensioneringen i stället ordnas på samma sätt som för motsvarande befattningshavare vid fackskolan. I enlighet härmed bör befattningshavarna överföras till grupp A och således för framtiden medges anslutning till anstalten utan att i samband därmed företages någon reglering av löne- och anställningsvillkoren. Vidare bör pensionsåldern höjas från 63 år till 65 år samt inträda för rektor vid utgången av det verksamhetsår och för facklärare vid utgången av det kalenderhalvår, varunder sistnämnda ålder uppnås.

Distriktsöverlärare.

På föredragning av chefen för ecklesiaslikdepartementet har Kungl. Maj:t i prop. 1954: 135 underställt riksdagen vissa frågor rörande överlärarinstitutionen. Propositionen innefattar bl. a. förslag om inrättande av lönegrads-

placerade distriktsöverlärartjänster, avsedda att ersätta de nuvarande distriktsöverlärarbefattningarna, som berättigar till visst minimiarvode utöver folkskollärlönen.

Enligt förslag i prop. 1954:125 skall de nytillkommande distriktsöverlärartjänsterna lönegrads placeras med tillämpning av det för rektorstjänster i allmänhet använda lönegradssystemet och således åsättas lönegradsbeteckningen Cb samt tillsättas medelst förordnande för viss tid. Inplaceringen i lönegrad skall ske allt efter antalet läraravdelningar inom vederbörande distrikt.

1947 års tjänste- och familjepensionsreglementen för folkskolan innehåller bestämmelser om särskilda pensionsunderlag m. m. för folkskollärare, som tillika innehar distriktsöverlärarbefattning enligt nuvarande organisation, men äger icke tillämpning å tjänster, som tillsättes medelst förordnande för viss tid. Den avsedda omvandlingen av de nuvarande distriktsöverlärarbefattningarna till tjänster i lönegrader med beteckningen Cb gör det därför erforderligt med vissa ändringar i nämnda reglementen. För de nya tjänsterna bör i pensionshänseende uppenbarligen i princip gälla samma bestämmelser som för andra förordnandetjänster med lönegradsbeteckningen Cb. Med hänsyn härtill torde någon utförligare motivering till ändringsförslagen icke erfordras, utan jag torde kunna inskränka mig till en redogörelse för de viktigaste ändringarna.

I de allmänna bestämmelser, som ingår som en första avdelning i tjänstepensionsreglementet för folkskolan, påkallas i första hand en kompletterande föreskrift av innehåll, att reglementet äger tillämpning även å befattningshavare, som är underkastad avlöningsreglementet för folkskolan och innehar anställning i lönegrad med beteckningen Cb. Vidare bör där anges, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att för visst fall pröva frågan om distriktsöverlärarens rätt att komma i åtnjutande av tjänstepension eller tjänstelivränta.

Vissa av de i tjänstepensionsreglementets andra avdelning innefattade bestämmelserna om befattningshavares skyldighet att avgå m. m. bör icke vara tillämpliga å distriktsöverlärartjänst såsom sådan. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att jag förutsätter, att distriktsöverlärarförordnande i regel icke skall upphöra förrän med utgången av det redovisningsår, varunder läraren uppnår 65 års ålder.

De nyss åsyftade stadgandena i andra avdelningen, som icke bör vara tillämpliga å distriktsöverlärartjänst, är bestämmelserna om skyldighet att avgå från befattningen vid uppnåendet av den övre gränsen av pensioneringsperioden och i vissa fall redan vid uppnåendet av periodens nedre gräns, bestämmelsen om prövning av förflyttningsskyldighet, då befattningshavare till följd av olycksfall i tjänsten, sjukdom, vanförhet, lyte eller nedsatt arbetsförmåga befinnes för framtiden oförmögen att på tillfredsställande sätt sköta sin befattning, samt stadgandena om anstånd med avgång ur tjänsten och om befogenhet för Kungl. Maj:t att i visst fall förklara befattnings-

havare skyldig att avgå från tjänsten. Däremot bör distriktsöverlärare, som genom lagakraftätagande dom befunnits skyldig till förfarande, varå avsättning kunnat följa, men jämlikt 5 kap. 5 § strafflagen förklarats fri från ansvar, kunna av Kungl. Maj:t förklaras skyldig att avgå samt entledigas.

Under tjänstepensionsreglementets tredje avdelning upptagna bestämmelser, berörande folkskollärare som tillika innehar distriktsöverlärarbefattning enligt nuvarande organisation, bör ej kvarstå i reglementet. Stadgandet om beräkning av tjänstepensions grundbelopp för befattningshavare, vars befattning på grund av ändrad årlig lästid nedflyttats i lägre lönegrad, saknar numera praktisk betydelse och bör därför likaledes utgå ur reglementet. Övriga hithörande bestämmelser bör bibehållas men redovisas i ett särskilt kapitel med rubriken »Befattningshavare i allmänhet». I ett andra kapitel, likaledes upptaget under denna avdelning samt rubricerat »Distriktsöverlärare», bör med giltighet för distriktsöverlärare meddelas bestämmelser angående rätt att komma i åtnjutande av tjänstepension, beräkning av tjänstepensions grundbelopp, tjänstepensionsunderlag m. m. I dessa hänseenden avses skola gälla i huvudsak följande.

Distriktsöverlärare bör äga rätt att komma i åtnjutande av tjänstepension (överlärarpension) endast om han jämväl är berättigad till tjänstepension såsom ordinarie folkskollärare. Sker avgången efter fyllda 60 år, bör dock under vissa förutsättningar överlärarpension kunna medges.

Återgår distriktsöverlärare vid förordnandets upphörande till folkskollärarbefattningen, bör för honom i pensionshänseende gälla vad för den befattningen finnes stadgat. Det förutsättes dock, att distriktsöverläraren, om förordnandet fortgått under minst tolv år, skall äga kvarstå vid distriktsöverlärarens tjänstepensionsrätt.

Tjänstepensionsunderlaget för distriktsöverlärare bör utgöra det belopp, som enligt reglementet gäller för den löneklass vederbörande lönegrad omfattar.

Överlärarpensionens grundbelopp bör motsvara tjänstepensionsunderlaget, därest distriktsöverläraren antingen under minst 12 år innehaft förordnande å sin befattning eller ock, oavsett tjänstetidens längd, befunnits på grund av olycksfall i tjänsten oförmögen att på tillfredsställande sätt sköta sin tjänst. I den mån sådant förhållande ej föreligger och hel pension således ej bör utgå, avses pensionen skola avkortas med 1/160 för varje full fjärdedel av år, varmed tjänstetiden understiger 12 år, dock med högst 24/160.

I de i tjänstepensionsreglementets fjärde och sjätte avdelningar innefattade bestämmelserna påkallas vissa mindre ändringar till följd av att de blir tillämpliga å distriktsöverlärare.

I och med att 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan gäller beträffande de nytillkommande distriktsöverlärartjänsterna blir 1947 års familjepensionsreglemente för folkskolan tillämpligt å dem utan att härför erfordras särskild föreskrift.

Hittillsvarande under familjepensionsreglementets andra avdelning upptagna bestämmelser om beräkning av familjepensionstal vid lönegradssänkning på grund av ändrad årlig lästid samt familjepensionsunderlag m. m. för folkskollärare, som tillika innehar distriktsöverlärarbefattning enligt nuvarande organisation, bör utgå ur reglementet.

Andra avdelningen bör — i likhet med vad jag föreslagit i fråga om tjänstepensionsreglementets tredje avdelning — uppdelas på två kapitel, rubricerade »Befattningshavare i allmänhet» resp. »Distriktsöverlärare». I det första av dessa kapitel bör med nyss angivna undantag redovisas de bestämmelser, som enligt reglementet i dess nuvarande lydelse innefattas under ifrågavarande avdelning, medan i det andra kapitlet bör med tillämpning för efterlevande till distriktsöverlärare meddelas bestämmelser rörande rätt att komma i åtnjutande av familjepension, beräkning av familjepensions grundbelopp, familjepensionsunderlag m. m.

Jämväl i första och tredje avdelningarna påkallas mindre ändringar.

De avsedda bestämmelserna har i allmänhet en nära anknytning till de föreslagna ändrade bestämmelserna i tjänstepensionsreglementet och är i övrigt närmast av teknisk natur.

Beträffande de folkskollärare, som tillika innehar distriktsöverlärarbefattning enligt nuvarande organisation, kan det bli erforderligt med vissa övergångsbestämmelser. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta härom liksom beträffande övriga övergångsanordningar.

Jag vill i detta sammanhang även framhålla, att de av mig tidigare i dag förordade ändringarna i avlöningsreglementet för folkskolan påkallar vissa redaktionella ändringar i pensionsreglementena för folkskolan.

II. Beredande av pensionsrätt i statens pensionsanstalt åt vissa hemvårdarinnor m. m.

I gemensam skrivelse den 27 november 1953 har styrelserna för Svenska stadsförbundet och för Svenska landskommunernas förbund gjort framställning om pensionsrätt enligt SPA-reglementet för bl. a. hemvårdarinnor, till vilkas avlöning staten icke lämnar bidrag. I skrivelse den 16 februari 1954 har socialstyrelsen gjort framställning i liknande syfte. Statens pensionsanstalt har efter remiss avgivit utlåtande över förstnämnda framställning.

Den statsunderstödda sociala hemhjälpen har tillkommit främst för att bereda hemhjälp åt familjer, där sådan tillfälligt erfordras på grund av husmoderns bristande arbetsförmåga, behov av vila eller därmed jämförbara omständigheter. Statsunderstödd hemhjälp kan också lämnas ensamboende.

Huvudman för den statsunderstödda hemhjälpverksamheten kan vara antingen kommun eller kommunalförbund eller också enskild förening med verksamhet i flera kommuner. Ledningen av verksamheten inom kommu-

nera utövas av en hemhjälpnämnd, som bl. a. har att anställa hemvårdarinnor och öva tillsyn över deras arbete. Det regionala överinseendet över hemhjälpssverksamheten utövas antingen av en för varje landstingsområde av landstinget särskilt utsedd hemhjälpssstyrelse eller genom något av landstingets redan fungerande organ. I stad, som ej deltagar i landsting, skall hemhjälpnämnden jämväl fullgöra de uppgifter, som eljest åvilar hemhjälpssstyrelse. Tillsynsmyndighet för den sociala hemhjälpen är socialstyrelsen.

För erhållande av anställning som hemvårdarinna inom den statsunderstödda hemhjälpen kräves antingen 15 månaders hemvårdarinneutbildning eller också flera års praktik i husligt arbete och barnavård jämte 3 månaders kompletterande utbildning. Dispens från särskild utbildning kan beviljas av socialstyrelsen.

Statsbidraget till den sociala hemhjälpen utgår i form av bidrag till hemvårdarinnornas avlönande. Bidraget är för heltidsanställd hemvårdarinna högst 1 400 kronor om året. Av statsmedel bestrides vidare ålderstillägg och kallortstillägg. Det högsta statsbidrag, som kan utgå till en kommun, är för städernas del 35 kronor och för övriga kommuners del 70 kronor för varje påbörjat hundratal av kommunens folkmängd. Detta innebär, att statsbidrag utgår till en heltidsanställd hemvårdarinna eller motsvarande antal deltidsanställda hemvårdarinnor per 4 000 invånare i städerna och per 2 000 invånare i övriga kommuner. Från det enligt dessa regler beräknade statsbidraget skall vid utbetalningen avräknas två femtedelar av influtna avgifter för lämnad hjälp.

1 027 hemhjälpnämnder, representerande 132 städer och 899 andra kommuner, har hos socialstyrelsen sökt statsbidrag till avlönande under år 1954 av 3 120 heltidsanställda hemvårdarinnor. Av dessa hemvårdarinnetjänster saknas statsbidragsberättigande folkmängdsunderlag för 296, fördelade på 192 hemhjälpnämnder.

Bl. a. för åstadkommande av enhetlighet i pensionshänseende har socialstyrelsen tidigare låtit beviljat statsbidrag avse en hemhjälpnämnds samtliga heltidstjänster, även om särskilt statsbidrag ej kunnat beräknas för alla på grund av för litet folkmängdsunderlag. Den med storkommunernas tillkomst under år 1952 sammanhängande nyfördelningen av det statsbidragsberättigande folkmängdsunderlaget har i ett stort antal fall lett till att statsbidrag kunnat erhållas för ett färre antal tjänster än när samma folkmängd var uppdelad i mindre enheter. Socialstyrelsen har för innevarande år, i avbidan på statsmakternas ställningstagande till en av styrelsen hos Kungl. Maj:t den 9 augusti 1951 gjord framställning i ämnet, ansett sig böra begränsa statsbidraget till de hemvårdarinnor, som med hänsyn till folkmängdsunderlaget är därtill berättigade. Härvid har dock gjorts undantag för sådana hemvårdarinnetjänster utan statsbidragsberättigande folkmängdsunderlag, som tidigare omfattats av statsbidragsgivningen.

Enligt bestämmelserna i SPA-reglementet skall sådan för heltidstjänst avsedd hemvårdarinnebefattning, till vars avlöning staten lämnar bidrag,

vara förenad med pensionsrätt. Vid tillämpning av dessa bestämmelser har pensionsanstalten ansett sig böra i princip räkna med att pensionsrätt enligt SPA-reglementet tillkommer endast de hemvårdarinnor, som med hänsyn till grunderna för statsbidragsberäkningen kan anses därtill berättigade.

Styrelserna för Svenska stadsförbundet och för Svenska landskommunernas förbund framhåller, att en del kommuner måst anställa ett större antal heltidsanställda hemvårdarinnor än som motsvarar statsbidraget. Då härigenom vissa heltidsanställda hemvårdarinnor icke fått sin pensionsfråga ordnad genom statens pensionsanstalt, har uppkommit icke obetydliga svårigheter vid ordnande av löne- och övriga anställningsförhållanden för hemvårdarinnepersonalen. Frågan om vem eller vilka av vederbörande kommuns hemvårdarinnor som skall anses äga pensionsrätt i pensionsanstalten har ibland fått lämnas öppen. Dessa svårigheter har, efter vad styrelserna för förbunden vidare anför, för vissa kommuner blivit större därigenom, att av socialstyrelsen meddelade beslut om statsbidrag till hemhjälpverksamheten avsett hela antalet hemvårdarinnor med heltidsanställning hos kommunen, även om själva statsbidragsberäkningen till följd av de tidigare nämnda begränsningsreglerna skett på annat sätt. Åtskilliga kommuner har på grund härav i sina anmälningar till statens pensionsanstalt upptagit ett större antal hemvårdarinnor med heltidsanställning än som svarat mot statsbidragets storlek. Enligt styrelsernas uppfattning kan i längden nu angivna förhållanden beträffande hemvårdarinnepensioneringen icke lämpligen bestå. Styrelserna framhåller vidare, att en anslutning av här avsedda hemvårdarinnor till pensionsanstalten icke skulle, vare sig för staten eller för kommunerna, medföra några ekonomiska konsekvenser av större räckvidd. Styrelsernas önskemål om SPA-anslutning för nämnda befattningshavare grundas således icke på ekonomiska utan på administrativa skäl. Under hänvisning till det anförda hemställer styrelserna, att varje heltidsanställd hemvårdarinna hos kommun, som erhåller statsbidrag till sin hemhjälpverksamhet, måtte tillerkännas pensionsrätt enligt SPA-reglementet.

Socialstyrelsen uttalar, att det uppenbarligen kommer att verka hämmande på den sociala hemhjälpverksamheten, om icke samtliga hemvårdarinnor kan anslutas till statens pensionsanstalt. Även för de enskilda befattningshavarnas vidkommande finner styrelsen det vara ur flera synpunkter ofördelaktigt, att de tillhör skilda pensionsinrättningar. Nackdelarna härav aktualiseras bl. a. vid anställningsbyte, som föranleder övergång från en pensionsinrättning till en annan. Under åberopande av bl. a. det anförda hemställer styrelsen, att SPA-pensioneringen måtte utvidgas att omfatta även de heltidsanställda hemvårdarinnor, till vilkas avlöning staten ej bidrager, samt att frågan härom upptages till behandling och beslut, oberoende av att frågan om SPA-pensioneringens framtida funktioner är föremål för utredning genom 1951 års pensionsutredning.

Statens pensionsanstalt framhåller i sitt utlåtande, att anstalten byggt tillämpningen av SPA-reglementet på bl. a. de beslut socialstyrelsen från år till år fattat angående det antal hemvårdarinnor statsbidraget avser. Pensionsanstalten har således ansett det uteslutet både av formella och praktiska skäl att tillämpa SPA-reglementet på ett mindre antal befattningshavare än den statsbidragsbeviljande myndighetens beslut omfattar. Såvitt pensionsanstalten kan bedöma skulle den ifrågasatta utvidgningen av hemvårdarinnepensioneringen icke komma att innebära någon ökad kostnad för statsverket. Här avsedda befattningshavare utgöres nämligen, efter vad pensionsanstalten inhämtat, i regel av unga personer, genomsnittligt några och tjugo år, som kan beräknas relativt snart erhålla med pensionsrätt enligt SPA-reglementet förenade tjänster. Vidare föreligger en jämförelsevis betydande avgångsfrekvens, särskilt i lägre åldrar, varigenom pensionsrätten i många fall förloras eller utbytes mot rätt till livränteförmåner. På anförda skäl vill pensionsanstalten icke framställa någon erinran mot att här avsedda hemvårdarinnor medges pensionsrätt enligt SPA-reglementet.

I sitt utlåtande tar statens pensionsanstalt även upp fråga om ändrad form för hemvårdarinnobefattnings anslutning till SPA-reglementet.

Enligt reglementets nuvarande lydelse är hemvårdarinnobefattning obligatoriskt ansluten till pensionsanstalten så snart statsbidragsvillkoren är uppfyllda.

Pensionsanstalten erinrar, att anstalten i tidigare sammanhang (jfr prop. 1952: 205) med avseende å hemvårdarinnorna ifrågasatt en sådan omläggning av anslutningsförfarandet, att pensionsrätt för hemvårdarinnor skulle erhållas först efter särskild reglering av anställnings- och avlöningsvillkoren. Vid dåvarande arbetsbelastning fann sig pensionsanstalten dock icke böra föreslå den ifrågavarande ändringen.

Med hänsyn till i viss mån ändrade förutsättningar för åstadkommande av en dylik ändring anser sig pensionsanstalten nu böra ånyo taga upp denna fråga. Härutinnan anför pensionsanstalten i huvudsak följande.

Vad som framför allt talar för en överflyttning från grupp A (pensionsrätt utan särskild reglering av löne- och anställningsvillkoren) till grupp B (pensionsrätt efter särskild reglering av löne- och anställningsvillkoren) är, att kungörelsen angående statsbidrag till social hemhjälpsverksamhet icke innehåller sådan reglering av löne- och anställningsvillkoren, som eljest i allmänhet föreligger beträffande personal med pensionsrätt enligt statliga bestämmelser. Pensioneringen i pensionsanstalten omfattar sålunda hemvårdarinnor med anställning utan närmare författningssenlig reglering av anställningstid, uppsägningsvillkor etc. Enligt pensionsanstaltens mening bör staten i princip icke anordna pensionering av icke-statliga befattningshavare med mindre fasta anställningsvillkor än dem som gäller för att statens egna befattningshavare skall äga pensionsrätt. Denna princip tillämpas beträffande andra under SPA-reglementet lydande kommunalanställda.

På anförda skäl bör, samtidigt med en jämkning av de i SPA-reglementet angivna villkoren angående statsbidrag, hemvårdarinnobefattningarna överföras från grupp A till grupp B i reglementet. Förändringen bör ske så, att överförandet skall kunna äga rum genom registrering av befattningarna, tidigast från och med den 1 juli 1954. De befattningar, för vilka registre-

ring icke genomföres från och med nämnda dag, bör bibehållas vid pensionsrätt såsom A-befattningar längst intill den 1 juli 1955. Pensionsrätten från och med sistnämnda dag bör alltså enligt pensionsanstaltens uppfattning göras beroende av att vederbörande huvudman genomför registrering av befattningarna. Genom en övergångsanordning av denna innebörd skulle pensionsanstaltens bestyr med registrering fördelas på ett ur arbetsteknisk synpunkt lämpligt sätt.

Under hänvisning till det anförda förordar pensionsanstalten en omläggning av anslutningsförfarandet i fråga om hemvårdarinnor enligt de grunder anstalten nu angivit.

Departementschefen.

Vid statsmakternas ställningstagande till 1944 års pensionsutrednings förslag angående pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare (prop. 1949:200) löstes frågan om avgränsningen av pensionsanstaltens verksamhet blott provisoriskt. Slutlig ståndpunkt till detta spörsmål har ännu ej tagits och därmed torde komma att ytterligare anstå i avbidan på den nu pågående översynen av det statliga pensionsväsendet. Med hänsyn till att frågan om den definitiva avgränsningen av anstaltens pensioneringsverksamhet således alltjämt står öppen, har på senare år restriktivitet iakttagits vid behandling av frågor om anslutning av ytterligare grupper av befattningshavare till SPA-området. De genomförda nyanslutningarna har ansetts innebära en komplettering av statsmakternas beslut av år 1949 angående SPA-reglementet och avsett institutioner med statsunderstöd av väsentlig betydelse.

Enligt SPA-reglementet i dess nuvarande lydelse föreligger pensionsrätt för heltidsanställda hemvårdarinnor, till vilkas avlöning staten bidrager. Med förevarande framställning åsyftas, att jämväl övriga hemvårdarinnor, för vilka befattningshavare gäller samma anställningsvillkor som för de först nämnda, skall anslutas till pensionsanstalten oberoende av att statsbidrag ej utgår till deras avlöning.

I och för sig kunde det synas ligga närmast till hands, att pensioneringen av de i framställningen avsedda hemvårdarinnorna ordnades genom huvudmannens försorg. En sådan lösning skulle emellertid medföra stora olägenheter. Om pensioneringen av dessa skulle ordnas av respektive huvudmän, skulle administrativa olägenheter uppstå vid övergång mellan skilda hemvårdarinetjänster, såväl utom som inom SPA-området, och i vissa fall skulle också uppstå svårigheter att samordna de på dessa tjänster belöpande pensionsförmånerna till skäliga totalförmåner. Olägenheterna måste anses som särskilt besvärande både praktiskt och psykologiskt då, såsom i här förevarande fall, fråga är om talrika övergångar mellan skilda hemvårdarinetjänster, vilka är helt likartade i fråga om arbetsuppgifter och i avseende å andra anställningsvillkor än pensionsvillkoren och för vilka i många fall en och samma kommun är huvudman. Ett rationellt ordnande

av samordningsfrågorna beträffande pensioneringen utgör därför här ett påtagligt intresse, som berör både staten och kommunerna.

De nu anförda omständigheterna kan dock ej i och för sig motivera den ifrågasatta SPA-anslutningen. Systemet för pensioneringen genom statens pensionsanstalt är för närvarande så beskaffat, att pensionskostnaderna till avsevärd del faller på staten, och SPA-anslutning av befattningshavarna inom viss verksamhet innebär på grund härav regelmässigt, att denna kommer i åtnjutande av ett icke obetydligt ekonomiskt stöd från statens sida. Vad angår de här avsedda hemvårdarinnorna föreligger uppenbarligen, med hänsyn till bl. a. den ståndpunkt som intagits i frågan om direkt statsbidragsgivning till hemvårdarinneverksamheten, icke några skäl för att vidtaga åtgärder, som medför statsbidragsgivning i annan ordning. SPA-anslutning borde sålunda, med hänsyn till de ekonomiska förhållandena i och för sig, icke komma i fråga, om anslutningen beräknades leda till ökade kostnader för staten. Beträffande ifrågavarande hemvårdarinnor är emellertid förhållandena sådana, att man icke behöver befara någon egentlig kostnadsökning för staten. Befattningshavarna är nämligen i allmänhet i sådan ålder och ombytena på tjänsterna av så stor omfattning, att flertalet berörda personer kan antagas komma att förr eller senare vinna anslutning till pensionsanstalten enligt de redan gällande reglerna och därvid hinna före pensionsåldern tjäna in för hel pension erforderligt antal tjänstår. Den egentliga innebörden av en SPA-anslutning för nu ifrågavarande hemvårdarinnor skulle vid sådant förhållande närmast vara att sänka inträdesåldern och därmed förlänga avgiftsbetalningstiden för hemvårdarinnegruppen som helhet tagen, mot att staten skulle åtaga sig att enligt SPA-reglementet svara för bl. a. riskskyddet för vederbörande befattningshavare redan från inträdesåldern. I sammanhanget är vidare av vikt att observera, att kostnaderna för SPA-pensioneringen i fråga om hemvårdarinnorna vid nuvarande pensionsregler kan beräknas bli i större utsträckning täckta genom avgifter än motsvarande kostnader för många andra grupper, beroende på att de i förhållandevis stor utsträckning lämnar sin yrkesverksamhet efter relativt kort tid och vidare kan antagas förorsaka genomsnittligt låga familjepensionskostnader.

Ur samordnings- och administrationssynpunkter synes sålunda en utvidgning av SPA-pensioneringen till att omfatta här avsedda befattningshavare vara väl motiverad. I enlighet med vad nyss anförts föreligger icke heller ur statens synpunkt några hinder mot en dylik utvidgning med hänsyn till de ekonomiska verkningarna därav. Då härtill kommer, att det sätt på vilket statsbidragsbestämmelserna tidigare tillämpats eljest skulle kunna göra vissa övergångsbestämmelser till SPA-reglementet erforderliga, vill jag icke motsätta mig att ifrågavarande befattningshavare med anställning hos huvudman, som åtnjuter statsbidrag för hemhjälpsverksamheten, medges anslutning till pensionsanstalten. Jag räknar härvid med att anslutning till SPA-reglementet skall medges endast för befattningshavare, vilka avses för sådana uppgifter och har sådan kompetens, som förutsättes för erhållande av statsbidrag till lön.

Vad statens pensionsanstalt anfört och förordat beträffande formen för hemvårdarinnebefattnings anslutning till SPA-reglementet föranleder ingen erinran från min sida. Det synes mig vara en lämplig anordning att i enlighet med anstaltens förslag registrering av redan anslutna befattningar sker successivt under nästa budgetår.

Riksdagens bemyndigande att meddela pensionsbestämmelser för hemvårdarinnor, till vilkas avlöning staten ej bidrager, torde böra utverkas. Bestämmelserna synes böra tillämpas från och med den 1 juli 1954.

III. Övertagande av Svenska lärarinnornas pensionsförenings verksamhet m. m.

Svenska lärarinnornas pensionsförening, understödsförening, började sin verksamhet år 1855. Kungl. Maj:ts fastställelse å föreningens stadgar erhöles år 1885. Föreningen, som sedan år 1919 är registrerad som understödsförening, har till ändamål att bereda ålderspension åt kvinnor, som innehar lärarinneanställning vid svensk skola eller tjänstgör som lärarinna i familj eller eljest som privatlärarinna.

Medlem i föreningen är skyldig att före den tid, då pension kan börja utgå (inträdet i pensionsklassen), till föreningen inbetala minst 375 kronor, antingen på en gång eller genom årliga inbetalningar av minst 15 kronor. Under loppet av ett och samma kalenderår får ej inbetalas mer än 500 kronor för någon medlem och det högsta belopp medlem får ha innestående hos föreningen är 15 000 kronor. Dör medlem före inträdet i pensionsklassen, tillfaller hennes behållning övriga icke pensionerade medlemmar.

Medlem inträder i pensionsklassen och äger således utfå pension tidigast från och med ingången av det kalenderår, varunder femtiofem års ålder uppnås. Pensionens storlek är avhängig av i första hand storleken av medlemmens inbetalningar jämte ränta, arvsvinst m. m. och den levnadsålder, vid vilken inträde sker i pensionsklassen. F. n. utgår pensionen med lägst 7 och högst 8,57 procent av medlemmens behållning.

Pensionsföreningens fyra huvudfonder är besparingsfonden, livräntefonden, säkerhetsfonden och garantifonden. Medlem, som ej inträtt i pensionsklassen, är delägare i besparingsfonden, till vilken alla inbetalningar jämte ränta m. m. ingår. I och med att medlem inträder i pensionsklassen överflyttas hennes behållning från nämnda fond till livräntefonden, från vilken pensionen utgår. De föreningen tillhöriga medel, som ej ingår i besparingsfonden, skall i första hand disponeras för en sådan utfyllnad av livräntefonden, att däri ingående medel motsvarar sammanlagda kapitalvärdet av utgående pensioner och den del av föreningens omkostnader, som skall bestridas av pensionärerna. Föreningens övriga medel, till vilka hänföres även gåvor och testamentariska legat givna utan särskilda villkor, redovisas under säkerhetsfonden till ett belopp motsvarande en tjugondel av livräntefonden och i övrigt under garantifonden. Till pensionsföreningens

förfogande står vidare tre donationsfonder, nämligen Thérèse och Knut Anderssons fond, Maria Mobäckers fond och styrelsens fond. Härtill kommer Eugenie Claëssons donationsfond, som tillhör pensionsföreningen gemensamt med musikaliska akademien och stiftelsen för gamla tjänarinnor. Jämlikt testamentariskt förordnande utgår viss livränta från sistnämnda fond.

Av en av styrelsen för pensionsföreningen avgiven förvaltningsberättelse för år 1953 framgår, att föreningens inkomster och utgifter under nämnda år samt tillgångar vid samma års slut utgjorde:

Inkomster.

Insättningar i Besparingsfonden	2 250: —
Räntor	83 336: 16
Avkastningsöverskott å Eugenie Claëssons donationsfond	1 131: 81
Summa kronor	86 717: 97

Utgifter.

Livräntor (pensioner)	242 555: 32
På grund av särskilda förordnanden och gåvobrev	594: —
Förvaltningskostnader	7 163: 08
Summa kronor	250 312: 40

Tillgångar.

Besparingsfonden	252 790: 24
Livräntefonden	1 884 363: 70
Säkerhetsfonden	121 402: 73
Garantifonden	100 622: 35
Thérèse och Knut Anderssons fond	20 000: —
Maria Mobäckers fond	9 400: —
Styrelsens fond	1 000: —
Summa kronor	2 389 579: 02

Föreningens tillgångar utgöres huvudsakligen av obligationer och inteckningar i fastigheter.

Staten har i viss utsträckning bidragit till ifrågavarande pensionering. Enligt beslut vid 1903 års riksdag (X ht, p. 5) erhöll sålunda pensionsföreningen i princip ett årligt bidrag av 30 kronor för medlem, som utövade undervisning vid högre skola för kvinnlig ungdom eller vid samskola, under förutsättning att för henne i föreningen under nästföregående år insatts minst 60 kronor. I och med att vid 1905 års riksdag beslut fattades om en höjning av bidraget till 60 kronor, blev för sådan medlem en pensionsavgift av 120 kronor om året att anse som den normala. Därav betalade staten hälften och lärarinnan — med eller utan bidrag av skolan — hälften.

Jämlikt beslut vid 1910 års riksdag (prop. 1910: 205) bildades lärarinnornas pensionsanstalt i huvudsakligt syfte att ombesörja obligatorisk pensionering av lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. Då dylik

pensionering icke ansågs böra för det dåvarande införas för lärarinnor i de förberedande klasserna, anförtroddes åt pensionsföreningen att även för framtiden på oförändrade villkor handha pensioneringen av dessa. Detta beslut innebar följaktligen för föreningens vidkommande, att dess rätt till statsbidrag inskränktes till sådana lärarinnor, som uteslutande eller huvudsakligen tjänstgjorde i de förberedande klasserna i statsunderstödda privat-skolor. Övergångsvis bibehölls dock föreningen vid sin rätt till statsbidrag beträffande samtliga de lärarinnor, för vilka föreningen vid tidpunkten för lärarinnornas pensionsanstalts inrättande ägde uppbära dylikt bidrag.

Såsom en följd av den vid 1927 års riksdag (prop. 1927: 116) beslutade nya organisationen för det högre skolväsendet ansågs tjänstgöring i de förberedande klasserna i statsunderstödda enskilda läroanstalter icke vidare böra kvalificera till statsbidrag för lön eller pension. På grund härav upphörde successivt pensionsföreningens rätt till statsbidrag för andra delägare än sådana, för vilka pensionsföreningen enligt 1910 års riksdags beslut övergångsvis ägde rätt till dylikt bidrag. Vid 1932 års riksdag (prop. 1932: 158) beslöts emellertid, att pensionsföreningen skulle bibehållas vid sin rätt till statsbidrag under dittills gällande villkor för medlem, för vilken vid ikraftträdandet av den nya skolorganisationen statsbidrag utgick på grund av tjänstgöring i nämnda klasser.

I skrivelse den 6 februari 1952 har *styrelsen för Svenska lärarinnornas pensionsförening* hos Kungl. Maj:t gjort framställning om statens pensionsanstalts övertagande av föreningens verksamhet m. m. Över framställningen har yttranden avgivits av pensionsanstalten och statskontoret.

Pensionsföreningens styrelse framhåller, att föreningen bildades i mitten på 1800-talet i syfte att bereda pension åt lärarinnor, huvudsakligen vid landets flickskolor, som då för tiden och därefter under lång tid framåt icke hade möjlighet att nödtorftigt sörja för sin ålderdom på annat sätt än genom erläggande av avgifter till föreningen. De pensioner, som grundats genom dessa avgifter jämte i förekommande fall av staten eller vederbörande skola lämnade bidrag, är mycket blygsamma. Det starka räntefallet i början på 1930-talet föranledde ett beslut från styrelsens sida om en viss successiv nedsättning av pensionerna under åren 1938—1943. Enligt beslut av styrelsen genomfördes en ny pensionsminskning från och med år 1948. Den högsta årspension, som utgår från föreningen, är nu 1 200 kronor och den genomsnittliga pensionen till föreningens ca 600 pensionärer är omkring 400 kronor. Från och med år 1940 har några nya medlemmar icke beviljats inträde i föreningen. Föreningens läge i ekonomiskt avseende är nu sådant, att styrelsen finner pensionerna trots de sålunda beslutade nedsättningarna vara högre än nuvarande ränteläge och dödlighetsförhållanden medger. Redan för det antal av föreningens medlemmar, som icke är hänvisade till enbart pensionen från föreningen för sin ålderdomsförsörjning, blir i flertalet fall en ifrågakommande ytterligare pensionsminskning kännbar, men vida allvarligare följder får en sådan minskning för den, som har pensionen som

enda inkomstkälla. Styrelsen anser sig böra framhålla, att det här är fråga om en grupp av medborgare, som gjort en arbetsinsats för samhället och dess ungdom under en tid, då lärarinnornas anställnings- och lönevillkor var ytterst blygsamma och då ordnade pensionsförhållanden var praktiskt taget obefintliga. Det synes styrelsen för den skull vara en rimlig begäran, att staten nu ingriper så att medlemmarnas förväntningar om trygghet för ålderdomen, i den mån denna trygghet kunnat påräknas genom pension från föreningen, icke helt svikes.

I anslutning till det anförda hemställer styrelsen, att statens pensionsanstalt övertager föreningens verksamhet och även — mot det att föreningens tillgångar, frånsett vissa speciella fonder, överlämnas till anstalten — svarar för att föreningens medlemmar för framtiden får åtnjuta pension med lägst nuvarande belopp. Härvid förutsätter styrelsen, att pensionsanstalten skall, om ett övertagande kommer till stånd, åtaga sig att även fullgöra föreningens förpliktelser i löne- och pensionshänseende gentemot dess nuvarande kassaförvaltare. Alternativt hemställer styrelsen, att staten skall utan att övertaga föreningens verksamhet garantera medlemmarna ett bibehållande av deras pensioner vid nuvarande nivå. Styrelsen framför vidare det önskemålet, att föreningens medlemmar skall beredas kompensation för den realförsämring av pensionerna, som blivit en följd av levnadskostnadsutvecklingen.

Statens pensionsanstalt framhåller, att den av lärarinnornas pensionsförening bedrivna verksamheten så till vida varit statsunderstödd som föreningen ägt utbekomma visst statsbidrag för de medlemmar, som uppfyllt därför föreskrivna villkor. Grunden för statsunderstödet har emellertid liksom underlaget för föreningens verksamhet över huvud taget efter hand undanryckts genom vissa av statsmakterna meddelade beslut, i första hand 1910 års riksdags beslut om inrättande av lärarinnornas pensionsanstalt och 1927 års riksdags beslut om ny organisation för det högre skolväsendet. Genom att den nya skolordningen kom att medföra en avveckling av de förberedande klasserna och genom den samtidigt påbörjade ombildningen av enskilda flickskolor till kommunala flickskolor torde verkningarna av de vid 1932 års riksdag beslutade övergångsanordningarna för pensionsföreningens del ha blivit i stort sett illusoriska. Pensionsföreningen torde sålunda, oavsett ränte- och dödlighetsförhållandena, icke ha ägt tillräckliga möjligheter för nödig konsolidering av sin ställning.

Under återopande av det anförda uttalar pensionsanstalten, att billigheten synes tala för ett tillmötesgående av pensionsföreningens framställning i vad den avser ett inordnande av föreningens verksamhet under anstalten. Vidare anför pensionsanstalten, att föga synes vara att erinra mot att staten lämnar sin medverkan till att de medlemmar i föreningen, som ännu icke inträtt i pensionsklassen, får sina pensioner bestämda med tillämpning, av nu gällande procenttal. Härvid förutsätter pensionsanstalten, att föreningens tillgångar icke minskas nämnvärt under tiden fram till över-

tagandet på grund av iklädandet av nya förpliktelser eller av annan anledning, som kan anses icke godtagbar. Pensionsanstalten finner icke heller anledning till erinran mot att redan beviljade pensioner, däribland även en till pensionsföreningens förutvarande kassaförvaltare utgående pension, bibehålles vid sina nuvarande belopp.

I anledning av pensionsföreningens yrkande, att pensionsanstalten skall övertaga föreningens förpliktelser i löne- och pensionshänseende gentemot dess nuvarande kassaförvaltare, anför pensionsanstalten följande.

Föreningens förpliktelser gentemot nuvarande kassaförvaltaren, som är född den 22 november 1895, grundar sig dels på anställningskontrakt, dels på ett styrelsebeslut om hennes pensionering. Enligt anställningskontraktet gäller, att hennes lön skall utgöra 6 000 kronor för år samt att hon skall äga att på oförändrade villkor kvarstå i föreningens tjänst till dess hon uppnår 65 levnadsår. Genom beslutet om hennes pensionering har en årlig pension om 3 000 kronor tillerkänts henne att utgå från 65 års ålder eller den senare tidpunkt, till vilken hon kan komma att kvarstå i föreningens tjänst. I pensionen skall inbegripas den stadgeenliga pension, som kan tillkomma henne på grund av de för henne av pensionsföreningen till besparingsfonden gjorda inbetalningarna. Enligt vad pensionsanstalten erfarit har emellertid kassaförvaltaren, som f. n. innehar med pensionsrätt enligt SPA-reglementet förenad deltidsanställning vid enskild flickskola, från och med den 1 januari 1953 förordnats till ordinarie ämneslärarinna vid kommunal flickskola. Hon anser sig vid sådant förhållande icke böra ställa något anspråk på ersättning för den mistade lönen, därest pensionsföreningens verksamhet övertages av staten. Lönen till kassaförvaltaren torde således böra upphöra med övertagandet av verksamheten, såvida icke detta inträffar före likvidationens avslutande. Pensionen torde däremot böra utgå i enlighet med den av föreningen givna utfästelsen.

Pensionsanstalten behandlar i fortsättningen vissa spörsmål med avseende å pensioneringens ordnande och anför därvid följande.

Enligt föreningsstadgarna skall beträffande en var delägare i besparingsfonden vid varje års slut bestämmas hennes i fonden inestående behållning. Behållningen skall därvid motsvara dels behållningen vid årets början med därå belöpande ränta för året, beräknad enligt i stadgarna angivna grunder, dels arvsvinst, dels slutligen de av delägaren under året verkställda insättningarna jämte därå upplupen ränta, beräknad med tillämpning av räntefot som styrelsen för varje år fastställer. Efter pensionsanstaltens övertagande av pensioneringen synes tillräckligt, att behållningen beräknas allenast för den tidpunkt, från vilken pensionen skall börja utgå. Förutsättning härför är emellertid, att den i stadgarna föreskrivna maximeringen av behållning i besparingsfonden till 15 000 kronor och därmed sammanhängande rätt för delägare att utfå överskjutande belopp icke äga tillämpning. I fråga om grunder för beräkningen av envars andel i fonden får pensionsanstalten föreslå tillämpning av en räntefot av 3 1/2 procent och dödlighetstabellen R 32 för kvinnor. I stadgarna stipulerat villkor om viss minimiinbetalning för erhållande av pension synes av praktiska skäl kunna eftergivnas.

Enligt pensionsanstaltens mening bör ett belopp, motsvarande av pensionsföreningen i samband med ett övertagande av till statsverket överlämnas.

de tillgångar, antingen gottskrivs pensionsanstaltens pensionsfond eller ock tagas till uppbörd å anslaget till bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt. Enligt det första alternativet, vilket anstalten för sin del är närmast böjd att förorda, kan övertagandet beräknas komma att under första året öka belastningen å nämnda anslag med omkring 245 000 kronor, medan ränteinkomsterna från anstaltens pensionsfond samtidigt ökar med omkring 80 000 kronor. Enligt det andra alternativet synes övertagandet komma att under första året medföra en belastningsminskning å ifrågavarande anslag med i runt tal 2 250 000 kronor och under åren där- efter föranleda en belastningsökning å samma anslag med omkring 240 000 kronor. Allt eftersom föreningsmedlemmarna avlider minskas givetvis enligt båda alternativen den belastning å anslaget, som härrör från övertagan- det av föreningens verksamhet.

Pensionsanstalten finner det tveksamt, om staten bör åtaga sig att be- reda föreningens medlemmar kompensation för penningvärdets försämring. Denna fråga torde böra övervägas i ett vidare sammanhang. Därvid torde även böra prövas villkoren och grunderna för eventuell dylik kompensation, med beaktande i förekommande fall av i vad mån vid pensionering i annan tjänst hänsyn tagits till anställningstid, för vilken pensionsföreningen upp- burit statsbidrag. Mot bakgrunden av det anförda anser sig anstalten icke för närvarande kunna tillstyrka åtgärder för tillgodoseende av syftet med pensionsföreningens framställning i denna del.

Statskontoret ansluter sig helt till de synpunkter, åt vilka pensionsan- stalten givit uttryck.

Departementschefen.

Svenska lärarinnornas pensionsförening har särskilt i äldre tider, då and- ra möjligheter till ordnad pensionering icke stod till buds, gjort en betydelse- full insats genom att bereda lärarinnor möjlighet att genom insättningar av medel hos föreningen tillförsäkra sig en viss försörjning för ålderdomen.

Den av pensionsföreningen omhänderthavda pensioneringen omfattade ti- digare lärarinnor av alla slag. Underlaget för föreningens verksamhet har emellertid krympt efter hand som den statliga och statsunderstödda pensio- neringen byggts ut. Härvidlag har även inverkat den vid 1927 års riksdag beslutade nya organisationen för det högre skolväsendet och vissa i anslut- ning därtill genomförda nyordningar på skolområdet. Föreningen tar nu- mera icke emot några nya medlemmar.

Under en längre följd av år utgick bidrag av statsmedel till ifrågavarande pensionering. Rätten till statsbidrag var förbehållen de av föreningens medlemmar, som tjänstgjorde vid vissa högre skolor eller senare i vissa klasser vid statsunderstödda sådana skolor. I början på 1930-talet upphörde föreningens rätt att utfå statsbidrag, men fram till år 1950 har föreningen övergångsvis i successivt minskad omfattning åtnjutit sådana bidrag för vis- sa av sina medlemmar.

Förevarande av pensionsföreningens styrelse gjorda framställning har

tillkommit på grundval av ett bedömande från styrelsens sida, att medlemmarnas pensioner trots vissa redan beslutade nedsättningar är högre än som med iakttagande av erforderliga säkerhetsmarginaler kan anses välbetänkt. Med framställningen åsyftas i första hand, att pensioneringen skall övertagas av statens pensionsanstalt och så ordnas, att någon pensionsminskning icke skall behöva ifrågakomma.

Statens pensionsanstalt, vars åsikt biträdades av statskontoret, har funnit billighetsskäl tala för ett tillmötesgående av framställningen.

För utredande av pensionsföreningens läge i ekonomiskt hänseende har jag låtit verkställa två alternativa beräkningar av kapitalvärdet av föreningens åtaganden gentemot medlemmarna vid nuvarande pensionsnivå. Beräkningarna, som är hänfödda till den 31 december 1953, har verkställts med tillämpning av en räntefot av 3 1/2 procent och med utgångspunkt från en förvaltningskostnad, motsvarande 1/2 procent av den årliga avkastningen av föreningens tillgångar. Vid den ena beräkningen har vidare tillämpats dödlighetstabellen R 32 för kvinnor. Enligt detta alternativ skulle uppstå ett mindre överskott. Den andra beräkningen har utförts under antagande att nuvarande dödlighet bland föreningens medlemmar förblir oförändrad. Sistnämnda beräkning utvisar ett underskott, motsvarande omkring 1 procent av värdet av pensionsåtagandena. Det förra alternativet skulle således innebära, att en mindre säkerhetsmarginal finnes, medan enligt det senare ett visst underskott skulle uppstå. Om staten skulle övertaga föreningens förpliktelser och tillgångar, torde det icke vara behövt att kalkylera med riskkostnader i samma grad som t. ex. en försäkringsinrättning skulle få göra, även om riskerna givetvis måste påverka statens bedömande av transaktionens ekonomiska innebörd. Skulle däremot föreningen alltjämt handha ifrågavarande pensionering, torde för åstadkommande av erforderlig säkerhetsmarginal en betydande nedsättning av pensionerna vara nödvändig.

För omkring 500 av föreningens ca 700 medlemmar har staten lämnat bidrag till pensioneringskostnaderna. Enligt mitt bedömande bör staten icke rimligen undandraga sig att lämna dem visst ytterligare stöd i det nuvarande läget.

Remissmyndigheterna har också tillstyrkt, att bemyndigande utverkas för statens pensionsanstalt att övertaga föreningens verksamhet. Det skulle givetvis kunna övervägas att begränsa ett dylikt övertagande till att avse endast de medlemmar, för vilka föreningen ägt uppbära statsbidrag. Då emellertid i så fall övriga medlemmar skulle bli försatta i ett sämre läge än det nuvarande, finner jag mig föranlåten att icke förorda en dylik begränsning. Med beaktande härav och då under förhandenvarande omständigheter ett inordnande av föreningens verksamhet under statens pensionsanstalt torde innebära den mest tillfredsställande lösningen av förevarande fråga, vill jag förorda, att pensionsanstalten må övertaga ifrågavarande pensionering mot det att föreningens tillgångar, fränsett vissa speciella fonder, överlämnas till anstalten.

För att ett dylikt övertagande skall kunna äga rum erfordras ett godkännande av föreningens medlemmar samt viss ändring i föreningens stadgar. De beslut, som erfordras härför, måste fattas vid två på varandra följande föreningssammanträden, därav minst ett ordinarie, och biträdas av minst två tredjedelar av de röstande vid det sammanträde, som sist hålles. Skulle den erforderliga majoriteten ej erhållas, förfaller självfallet frågan om ett övertagande.

Jag räknar med att staten, under förutsättning att det avsedda övertagandet av ifrågavarande pensionering kommer till stånd, skall svara för att de medlemmar, för vilka föreningen ägt uppbära statsbidrag, icke skall för framtiden behöva vidkännas någon minskning av sina pensioner till den del dessa grundats genom statsbidrag och för dylikt bidrags erhållande erforderliga minimiavgifter. Vad pensioneringen i övrigt beträffar skulle en sådan avvägning kunna göras, att statens kostnader därför, såvitt nu kan bedömas, täckes genom därå belöpande, till pensionsanstalten överlämnade fondmedel. Då man, såsom jag i det föregående framhållit, vid ett statsövertagande av föreningens förpliktelser och tillgångar icke har samma behov av att kalkylera med riskkostnader som eljest, finner jag det emellertid rimligt att staten svarar jämväl för denna del av föreningens pensionering enligt nu gällande grunder. Däremot är jag icke beredd att tillstyrka, att statsmedel anvisas för tillgodoseende av det framförda önskemålet om komensation åt pensionsföreningens medlemmar för den realförsämring av pensionerna, som blivit en följd av levnadskostnadsutvecklingen.

Det har i ärendet satts i fråga, att statens pensionsanstalt skall övertaga pensionsföreningens förpliktelser gentemot nuvarande kassaförvaltaren. Såsom framgår av pensionsanstaltens utlåtande har denna anställningshavare den 1 januari 1953 tillträtt pensionsberättigande befattning som ämneslärare vid kommunal flickskola. Befattningshavaren har hos Kungl. Maj:t hemställt om tillgodoräkning för pension i denna tjänst av sin tjänstgöringstid som kassaförvaltare hos föreningen. Då ifrågavarande båda spörsmål lämpligen bör avgöras i ett sammanhang, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva jämväl huruvida pensionsanstalten skall övertaga föreningens nämnda förpliktelser. I allt fall förutsättes, att någon förpliktelse för föreningen gentemot kassaförvaltaren icke skall komma att kvarstå efter övertagandet.

Under förutsättning, att det avsedda övertagandet av pensionsföreningens verksamhet kommer till stånd, bör det ankomma på föreningens styrelse att om möjligt senast den 30 juni 1954, då övertagandet beräknas kunna äga rum, till pensionsanstalten överlämna värden motsvarande de belopp, vartill de för övertagande avsedda tillgångarna uppgår nämnda dag. Härvid åsyftas de värdehandlingar m. m., som redovisas under besparingsfonden, livräntefonden, säkerhetsfonden, garantifonden, Thérèse och Knut Anderssons fond samt den tredjedel av Eugenie Claëssons fond, som tillhör föreningen.

Pensionsanstalten bör å sin sida från och med den 1 juli 1954 svara för föreningens pensionsförpliktelser. På anstalten bör vidare ankomma att utbetala å pensionsföreningen belöpande del av viss livränta, som utgår från Eugenie Claëssons donationsfond. Innan slutligt beslut i ärendet fattas, bör överläggningar om de närmare detaljerna upptagas med föreningen.

Ett belopp motsvarande värdet av de värdehandlingar m. m., som överlämnas till pensionsanstalten, synes böra gottskrivas statens pensionsanstalts pensionsfond, vilken numera utgör en ren kapitalfond. Av övertagandet föranledda pensionskostnader — för nästa budgetår beräknade till omkring 245 000 kronor — torde böra bestridas från anslaget till bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt. Någon härav föranledd ytterligare medelsanvisning under detta anslag är ej erforderlig för nämnda budgetår.

IV. Pension åt vissa personer.

Jag torde härefter till behandling få upptaga uppkomna frågor om pensionsförmåner till vissa personer. Av handlingarna i ärendet framgår bl. a. följande.

Nuvarande innehavaren av befattningen såsom ordförande i näringsfrihetsrådet.

Den 1 januari i år har lagstiftningen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet trätt i kraft. I anslutning härtill har näringsfrihetsrådet trätt i verksamhet. Rådets ordförande skall tills vidare tjänstgöra på deltid samt åtnjuta arvode med belopp motsvarande två tredjedelar av årslönen enligt lönegrad 21 å löneplan nr 2, om han varit justitieråd eller regeringsråd, och eljest enligt lönegrad 19 å löneplan nr 2. Ordförandebefattningen är ej förenad med pensionsrätt.

Förre lagmannen i hovrätten för Nedre Norrland Tor Alfred Bexelius har för tiden 1 januari 1954—31 december 1956 förordnats till ordförande i näringsfrihetsrådet. Bexelius utövar olika statliga uppdrag vid sidan om befattningen som ordförande i rådet. Härigenom kommer hans arbetsuppgifter i statens tjänst att motsvara heltidstjänstgöring.

Bexelius, som är född år 1903, beviljades avsked från lagmansämbetet med utgången av december 1953 för tillträdande av nämnda ordförandebefattning och har härigenom gått förlustig sin rätt till pension som lagman. Bexelius' pensionsförmåner innebär nu således i princip rätt att efter fyllda 65 år komma i åtnjutande av livränta.

Utgivaren av Nusvensk ordbok, professorn Karl Olof Östergren.

Östergren, som är ogift, är född den 17 februari 1874 och således 80 år gammal. Han blev år 1905 filosofie doktor och förordnad till docent i svenska språket vid universitetet i Uppsala. Under åren 1905—1918 uppehöll han

docentbefattningen och fullgjorde den med denna förenade undervisningskyldigheten, varvid han under tiden den 1 juni 1913—den 31 maj 1918 innehade docentstipendium. Från och med den 1 juni 1918 åtnjöt Östergren tjänstledighet från docentbefattningen intill år 1942, då han utan rätt till pension avgick från densamma. År 1936 erhöll han professors namn.

Sedan år 1918 har Östergren nästan helt ägnat sig åt utarbetandet av Nusvensk ordbok, av vilken för närvarande utgivits 95 häften, omfattande partiet »A»—»Taga», varjämte utarbetade eller påbörjade manuskript även som rikhaltiga excerpter föreligger i fråga om återstående del av ordboken.

För utarbetandet och utgivandet av Nusvensk ordbok har Östergren åtnjutit statsanslag under åren 1920—1948 med sammanlagt 277 000 kronor, bidrag från humanistiska fonden under åren 1948—1953 med sammanlagt 92 000 kronor och bidrag från svenska akademien under åren 1919—1953 med sammanlagt 85 500 kronor, varjämte han före år 1931 uppburit vissa bidrag från Uppsala universitet och Wahlström & Widstrands förlag, uppgående till sammanlagt 22 000 resp. 14 000 kronor. Under de senaste åren har bidragen utgjort från humanistiska fonden 18 000 à 20 000 kronor för år, varav hälften avsetts skola tillfalla Östergren och hälften åtgå för bestridande av kostnaden för arbetsbiträde åt Östergren, samt från svenska akademien 5 500 kronor, varav 2 000 kronor beräknats utgöra hyresersättning och 3 500 kronor avsetts skola användas till litteratur, biträdes hjälp och för Östergrens egen räkning.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har *professorn i svenska språket vid universitetet i Uppsala Valter Jansson* hemställt om statspension åt Östergren.

Till stöd för framställningen har anförts i huvudsak följande.

Östergren har som vetenskaplig författare gjort en viktig och originell insats på de nordiska språkens område. Sålunda har han redan under 1900-talets första årtionde utgivit vissa skrifter, som varit av stor betydelse för en senare tids språkteoretiska och stilhistoriska forskningar. Hans utan jämförelse viktigaste insats är emellertid Nusvensk ordbok. Alltsedan Östergren år 1918 erhöll tjänstledighet från sin docentur eller i över 35 år har han ägnat sig åt detta sitt livsverk.

Nusvensk ordbok är ett verk av mycket hög kvalitet, såsom vitsordats i ett flertal intyg, som avgivits av sakkunniga och bifogats tidigare insända ansökningar om statsanslag. Ordboken står fullt på jämnhöjd med de bästa arbeten av detta slag, som utkommit i andra länder, och torde i vissa avseenden överträffa dem. För det praktiska livet har ordboken ansetts vara en ovärderlig tillgång. För universitetsundervisningen i svenska språket och för vetenskaplig forskning på de nordiska språkens område har den blivit ett oundgängligt hjälpmedel. I sin helhet synes den mig vara ett verk av nationell betydelse till heder för sin upphovsman och för hela vårt land. Och detta arbete är i hög grad ett verk av en enda man. Östergren har ensam utfört planläggningen och gjort de vidlyftiga förarbetena. Det utomordentligt rika och värdefulla material, som ordboken redovisar, består till ojämförligt största delen av hans egna samlingar av talspråk och excerpter av litteratur. Manuskriptet har han intill år 1943 ensam utarbetat; därefter har

han på grund av svårartad ögonsjukdom nödgats anlita hjälp av en sekreterare och medarbetare. Den materialsamling och efterexcerpering av litteratur, som skett jämsides med utredningen av varje häfte, har utförts av honom själv eller efter hans anvisningar. För en enda person är en ordbok av samma art och omfång som Nusvensk ordbok ett jätteverk, och dess utförande är en arbetsprestation av ovanliga mått. Arbetet har krävt en uppoffrande och tålmodig hängivenhet, och författaren har måst avstå från möjligheterna till akademisk befordran och till en bättre ekonomisk ställning.

Av ordboksarbetet återstår ännu en mindre del. Det är icke sannolikt, att Östergren skall hinna eller orka slutföra detta. Under år 1953 har hans allmänna hälsotillstånd försämrats, och han torde i fortsättningen icke kunna på samma sätt som hittills deltaga i arbetet på ordboken. Då han icke åtnjuter någon pension som docent, kommer han därmed att sakna utkomst.

Med hänsyn till det storartade arbete i vetenskapens och det allmännas tjänst, som Östergren utfört, synes det föga rimligt, att han på sin ålderdom lämnas utan understöd. Bland de innehavare av vetenskapliga avlönade tjänster, vilka f. n. förekommer i vårt land, synes redaktörerna för svenska akademins ordbok i Lund i fråga om uppgiftens art vara närmast likställda med Östergren. Dessa har tillförsäkrats lektors pension av svenska akademien. Under sådana omständigheter synes jämväl Östergren böra erhålla lektors pension.

Enligt ett vid framställningen fogat utdrag av protokoll vid sammanträde med *humanistiska sektionen av filosofiska fakulteten vid Uppsala universitet* har sektionen beslutat att i anledning av framställningen göra ett uttalande av i huvudsak följande innehåll.

Östergren har under sin tid som docent vid Uppsala universitet meddelat en betydelsefull undervisning. Bland annat har han ej mindre än 12 gånger lett den propedeutiska kursen i nysvenska. Han har bakom sig en viktig och originell produktion och har bedrivit en omfattande verksamhet som tidskriftsutgivare och ordboksförfattare. Nusvensk ordbok har av inländska och utländska fackmän erhållit höga lovord och har visat sig vara av utomordentlig vikt för universitetsundervisningen i svenska språket och för vetenskaplig forskning inom de nordiska språkens område. På grund av det anförda vill sektionen livligt tillstyrka, att Östergren erhåller statspension.

Jämväl *svenska akademien* och *humanistiska fondens nämnd* har i avgivna utlåtanden tillstyrkt, att Östergren beredes pension av statsmedel. Svenska akademien har i sitt utlåtande anført bl. a., att den av Östergren utarbetade ordboken över nutida svenskt skriftspråk är ett arbete av mycket stor förtjänst, av värde ej blott som kunskapskälla för undervisningen och språkforskningen, utan även som praktisk vägledare för det allmänna språkbruket och för språkvården. Även om Östergren för ordbokens utgivande åtnjuter understöd från olika håll, bl. a. också från svenska akademien, är det dock uppenbart, att arbetet för honom har medfört stora, även ekonomiska uppoffringar. Akademien anser det därför väl motiverat, att Östergren, då han nu på grund av ålder och svikande krafter måste lämna arbetet, erhåller en pension av statsmedel.

Statskontoret har i avgivet utlåtande anfört, att frågan om pension åt Östergren torde få bedömas med ledning av de grunder, som varit avgörande för beviljande av s. k. honnörspensioner. Ämbetsverket erinrar, att det vid upprepade tillfällen såsom sin uppfattning uttalat, att den största försiktighet borde, särskilt med hänsyn till konsekvenserna i olika riktningar, iakttagas från statsmakternas sida i fråga om att åt personer, vilka icke innehaft statsanställning, bevilja pension såsom uttryck av erkännande för en utom statens tjänst bedriven förtjänstfull verksamhet. I föreliggande fall kan visserligen statlig docenttjänstgöring åberopas, men denna är av jämförelsevis ringa omfattning. Östergrens forskargärning, som för övrigt i väsentlig mån undandrag sig statskontorets bedömande, får i stället anses ha till huvudsaklig del utförts utom statstjänsten. Till denna verksamhet har, såsom i ärendet framhållits, under en följd av år utgått statsunderstöd. Statskontoret finner det tveksamt, om pension bör beviljas i ett fall som det förevarande. Med hänsyn till i ärendet föreliggande särskilda omständigheter vill ämbetsverket likväl ej motsätta sig, att pension av statsmedel beredes Östergren. Att härvid, såsom ifrågasatts, bestämma pensionen enligt samma grunder, som gäller för lektor, anser ämbetsverket icke böra ifrågakomma. Enligt statskontorets mening synes Östergren emellertid icke böra försättas i ett sämre läge än om han intill 65 års ålder kvarstått i sin befattning som docent vid Uppsala universitet. Det högsta belopp, med vilket pension hittills med visst undantag tillerkänts docenter vid universiteten, har utgjort 2 508 kronor för år jämte därå beräknat dyrtidstillägg och kristillägg, efter vederbörliga omregleringar uppgående till 4 008 kronor för år jämte rörligt tillägg enligt 1947 års grunder. Statskontoret föreslår, att pensionen för Östergren bestämmes till 4 008 kronor för år, varmed bör följa rörligt tillägg.

Föreståndaren för egyptiska museet Gunhild Lugn.

Gunhild Lugn, som är änka efter år 1934 avlidne föreståndaren för egyptiska museet filosofie licentiaten P. J. Lugn, är född den 24 december 1881 och således 72 år gammal. Hon har genomgått Uppsala högre flickläroverk samt år 1906 utexaminerats från Anna Sandströms högre lärarinneseminarium. Vid egyptiska museet har hon tjänstgjort sedan dess tillkomst i början av år 1928. Efter att ha varit oavlönat biträde till och med den 31 december 1929 och därefter avlönad assistent till och med den 30 juni 1934, har hon alltsedan den 1 juli 1934 innehaft befattningen såsom föreståndare för museet. Under åren 1931—1938 har museet erhållit understöd av lotterimedel och från och med den 1 juli 1938 statsbidrag för bestridande av kostnaden för bl. a. föreståndarens avlöning. Gunhild Lugns avlöning har utgjort 6 000 kronor för ettvarvt av budgetåren 1938/39—1942/43, 6 900 kronor för ettvarvt av budgetåren 1943/44—1947/48, 8 000 kronor för budgetåret 1948/49, 10 500 kronor för vardera av budgetåren 1949/50 och 1950/51 samt 13 806, 14 772 resp. 15 300 kronor för ettvarvt av de tre senaste bud-

getåren. Gunhild Lugn, som av trycket utgivit flera skrifter, åtnjuter icke någon familjepension och äger icke någon privatförmögenhet.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har *egyptenkommittén*, utgörande en sammanslutning med huvudsaklig uppgift att ekonomiskt understödja och i övrigt befrämja egyptiska museets verksamhet, genom sin ordförande, f. d. riksantikvarien S. Curman, hemställt, att pension av statsmedel måtte beredas Gunhild Lugn.

Egyptenkommittén har vid framställningen fogat ett av *professorn i egyptologi vid Uppsala universitet T. Säve-Söderbergh* avgivet utlåtande rörande Gunhild Lugns kapacitet som egyptolog. I detta utlåtande anföres bl. a. följande.

Innan Gunhild Lugn övertog ledningen av museet år 1934, hade hon skaffat sig en grundlig inblick i det egyptologiska arbetsfältet och angränsande forskningsområden. Med energi och stort intresse hade hon under lång tid assisterat sin make, den kände egyptologen P. J. Lugn, i dennes forskningsarbete och museala uppgifter. För studier hade hon besökt en rad utländska egyptologiska samlingar, deltagit i uppställandet av Victoriamuseet i Uppsala och utan tvivel spelat en stor roll vid organiserandet av det nyskapade egyptiska museet i Stockholm. Liksom sin make koncentrerade hon sitt intresse på egyptologins arkeologiska och kulturhistoriska del.

Under Gunhild Lugns ledning har museets samlingar utökats i stor omfattning — beståndet av t. ex. förhistoriska föremål hör till de mest representativa utom Egypten — och Gunhild Lugn har haft en enastående förmåga att genom köp och gåvor från donatorer, som hon intresserat för museet, på ett lyckligt sätt berika museet. Hon har varit outtröttlig i att nyttiggöra de hopbragta samlingarna för både forskare och en bredare allmänhet, och hennes demonstrationer av museet och övriga populärvetenskapliga verksamhet har alltid varit mycket uppskattade och starkt främjat intresset för egyptologin. Museets bibliotek, som hon trots helt otillräckliga anslag för inköp lyckats på olika sätt komplettera och hålla aktuellt, har blivit en ovärderlig tillgång för forskare, som kommit att syssla med egyptologiska frågor. På allt sätt har hon med sitt vetande och sin stora beläsenhet gått andra forskare tillhanda, och otaliga är de specialutredningar, som hon utfört för forskare i olika till egyptologin gränsande vetenskaper.

I fråga om storleken av pensionen åt Gunhild Lugn har egyptenkommittén framhållit, att det synes kommittén varken rättvist eller billigt att bestämma pensionsbeloppet med hänsyn tagen enbart till de löneförmåner, som utgått av statsmedel. Dessa har nämligen enligt kommitténs uppfattning varit orimligt låga i förhållande till den kapacitet, hon visat sig äga såsom föreståndare.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har i avgivet utlåtande förklarat sig vilja varmt tillstyrka den gjorda framställningen och framhållit, att akademien anser den av Gunhild Lugn innehavda tjänsten vara fullt jämställd med befattning som förste antikvarie vid statens historiska museum.

Statskontoret har i ärendet anfört, att ämbetsverket med hänsyn till att Gunhild Lugn icke innehaft anställning i statens tjänst hyser starka betänk-

ligheter mot att pension beredes henne av statsmedel och att ämbetsverket fördens skull anser sig icke kunna tillstyrka ett tillmötesgående av framställningen. Därest emellertid Kungl. Maj:t skulle finna skäl föreligga att hos riksdagen föreslå, att Gunhild Lugn erhåller pension, bör denna enligt ämbetsverkets mening bestämmas till endast ett mindre belopp, ej överstigande 1 500 kronor för år. Det synes nämligen böra beaktas, att museet erhållit statsbidrag i egentlig mening först från och med den 1 juli 1938 samt att hennes anställningstid därefter intill fyllda 65 år uppgått till allenast 8 år 6 månader.

Departementschefen.

Vad först angår pensionsförhållandena för nuvarande innehavaren av befattningen såsom ordförande i näringsfrihetsrådet framgår av vad jag inledningsvis anfört, att Bexelius genom att ställa sig till förfogande för ifrågasvarande befattning fått sina pensionsförmåner avsevärt försämrade. Enligt min mening bör emellertid Bexelius i pensionshänseende icke komma i ett sämre läge som ordförande i näringsfrihetsrådet än som lagman. Med anledning härav förordar jag, efter samråd med chefen för handelsdepartementet, att Bexelius, så länge han i oavbruten följd innehar befattningen såsom ordförande i näringsfrihetsrådet, bibehålles vid den rätt till pensionsförmåner, som skulle ha tillkommit honom, om han kvarstått i lagmansämbetet. Jag torde i detta sammanhang få erinra om att motsvarande beslut vid 1952 års riksdag (prop. 1952: 205) fattades i fråga om pensionsförmåner åt nuvarande innehavaren av universitetskanslersämbetet. Skulle pension komma att utgå till Bexelius, medan han innehar ordförandebefattningen, torde få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva och avgöra frågan om härav påkallad minskning av hans ordförandearvode.

Frågan om pension till Östergren är av helt annan karaktär än det nyss behandlade pensionsspörsmålet. Jag delar visserligen statskontorets uppfattning att återhållsamhet bör iakttagas vid beviljande av pensioner av det slag, varom här närmast är fråga. På grund av det synnerligen betydelsefulla arbete till fromma för svensk språkforskning och språkundervisning, som Östergren nedlagt genom utarbetandet av Nusvensk ordbok — vartill statsbidrag av betydande storlek utgått — och med beaktande jämväl av hans tidigare docenttjänstgöring finner jag mig emellertid böra förorda, att förslag förelägges riksdagen om statspension i förevarande fall. Vad storleken av pensionen beträffar synes mig det av statskontoret föreslagna beloppet, 4 008 kronor för år jämte rörligt tillägg, vara alltför lågt med hänsyn till här föreliggande förhållanden, och jag finner mig böra tillstyrka, att grundbeloppet av pensionen bestämmas till 6 000 kronor. Inberäknat rörligt tillägg enligt nu gällande grunder kommer en sådan pension att uppgå till 9 180 kronor för år. Pensionen synes böra få utgå från och med den 1 januari 1954.

I årets statsverksproposition (VIII ht, p. 30) har Kungl. Maj:t på föredrag-

ning av chefen för ecklesiastikdepartementet framlagt förslag till inrättande från och med nästa budgetår av ett statligt museum, benämnt Medelhavsmuseet och omfattande såsom två skilda avdelningar dels nuvarande egyptiska museet och dels de s. k. Cypern- och Asinesamlingarna. Det nybildade museet avses skola administrativt ställas under vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens direkta inseeende. I propositionen föreslås vidare, att ledningen av museet skall utövas av en museiföreståndare i lönegrad Ce 31, vilken jämväl skall förestå en av museets avdelningar, samt att för föreståndaren av den andra avdelningen skall beräknas ett arvode med belopp motsvarande lönen i 27 löneklassen å löneplan nr 1. I samband med omorganisationen avses de samlingar, vilka skall ingå i det nya museet, komma att överföras i statens ägo. Med hänsyn till Gunhild Lugns långvariga anställning vid egyptiska museet och hennes värdefulla arbetsinsatser under denna anställning anser jag mig böra tillstyrka, att hon, då hon i samband med museets förstatligande avgår ur tjänst, kommer i åtnjutande av pension av statsmedel. För egen del vill jag såsom i förevarande fall skälig pension förorda ett belopp av 3 000 kronor för år jämte därå utgående rörligt tillägg eller — enligt nu gällande grunder — sammanlagt 4 590 kronor för år.

Hemställan.

I överensstämmelse med vad i det föregående under I anförts har inom civildepartementet upprättats förslag till kungörelser om ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen samt 1947 års tjänste- och familjepensionsreglementen för folkskolan. Förslagen torde böra underställas riksdagen för godkännande. Kungörelserna synes böra träda i kraft den 1 juli 1954. Kungl. Maj:t torde böra bemyndigas att med tillämpning från samma tidpunkt vidtaga de ändringar i SPA-reglementet, som påkallas vid bifall till vad i det föregående förordats beträffande viss polispersonal, vissa befattningshavare vid seminariet för huslig utbildning i Umeå och vissa hemvårdarinnetjänster. Det torde vidare få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga övergångs- och tillämpningsbestämmelser.

Under åberopande av vad jag i det föregående i skilda hänseenden anført och förordat hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. godkänna förenämnda förslag till

- 1) kungörelse om ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 416),
- 2) kungörelse om ändring i 1947 års allmänna familjepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 417),
- 3) kungörelse om ändring i 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 420) samt

Kungl. Maj:ts proposition nr 173.

4) *kungörelse om ändring i 1947 års familjepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 421),*

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med det anförda vidtagna ändringar i SPA-reglementet,

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som kan erfordras vid genomförandet av de under I och II angivna förslagen,

IV. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge, att statens pensionsanstalt må i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående anförts övertaga Svenska lärarinnornas pensionsförenings tillgångar och förpliktelser, samt

V. medge

1) att ordföranden i näringsfrihetsrådet, f. d. lagmannen Tor Alfred Bexelius må, så länge han i oavbruten följd innehar ordförandebefattningen, bibehållas vid den rätt till pensionsförmåner, som skulle ha tillkommit honom, om han kvarstått i lagmansämbetet,

2) att professorn Karl Olof Östergren må, räknat från och med den 1 januari 1954, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 6 000 kronor, och

3) att föreståndaren för egyptiska museet Gunhild Lugn må från och med månaden näst efter den, varunder hon lämnar sin anställning, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 3 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lars-Arvid Frithiof.